

Romantiikan itsepuolustus

Arthur O. Lovejoyn ja Leo Spitzerin kiista saksalaisen romantiikan perinnöstä vuonna 1944

Kasper Kuusniemi

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma**Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia****Kasper Kuusniemi****Romantiikan itsepuolustus: Arthur O. Lovejoyn ja Leo Spitzerin kiista saksalaisen romantiikan perinnöstä vuonna 1944****Sivumäärät: 34**

Tutkielma käsittelee romanisti Leo Spitzerin ja aatehistorioitsija Arthur O. Lovejoyn välillä vuonna 1944 käytyä kiistaa saksalaisen varhaisromantiikan ja kansallissosialismin välisestä aatehistoriallisesta yhteydestä. Lovejoy kannatti ajatusta, jonka mukaan kansallissosialismi on olemukseltaan romanttinen aate. Spitzer vastusti ajatusta kohdistuen kritiikkinsä Lovejoyn aatehistorialliseen metodologiaan. Tarkastelun kohteena on nimenomaisesti Spitzerin reaktio Lovejoyn esittämiä ajatuksia kohtaan. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: Mitä Spitzerin reaktio Lovejoyn ajatuksiin kertoo hänen ajatusmaailmasta suhteessa saksalaisen varhaisromantiikan perintöön? Ja täsmällisemmin: Mitä Spitzerin reaktio kertoo hänen identiteettinsä ja saksalaisen varhaisromantiikan välisestä suhteesta? Vastatakseni näihin kysymyksiin, analysoin Spitzerin vuonna 1944 kirjoittaman artikkelin sisältöä ja retoriikkaa. Tutkimusmenetelmänäni on diskurssianalyysi. Analyysiin käytettävän teoreettisen mallin identiteetistä omaksun Alasdair MacIntyreltä hänen teoksestaan *Hyveiden jäljillä*. Tutkielma jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa esittelee vaiheittain Lovejoyn käsityksen romantiikasta, hänen ja Spitzerin välisen kiistan sekä heidän tutkimuksellisten metodologioiden erot. Toisessa osassa esitellään myöhemmän historian tutkimuksen käsitystä saksalaisen varhaisromantiikan ja kansallissosialismin välisestä suhteesta, siirrytään varsinaiseen Spitzerin diskursiiviseen analyysiin sekä muodostetaan käsitys Spitzerin identiteetistä suhteessa romantiikan aatevirtaukseen. Tutkielma muodostaa omanlaisen kuvauksen aiheestaan ja esittää näin vaihtoehdon hahmottaa aihepiiriin kuuluvia teemoja.

Avainsanat: Leo Spitzer, Arthur O. Lovejoy, romantiikka, varhaisromantiikka, kansallissosialismi, fasismi, hitlerismi, identiteetti, Geistesgeschichte, 1940-luku, aatehistoria, kokemushistoria

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Spitzer vastaan Lovejoy	9
2.1	Lovejoy'n käsitys romantiikasta	9
2.2	Lovejoy'n diagnoosi 1900-luvun ongelmista	14
2.3	Spitzerin reaktio	17
3	Romantiikan perintö ja identiteetti	22
3.1	Romanttinen fasismi	22
3.2	Romanttinen identiteetti	26
4	Lopuksi	34
	Lähteet	35

1 Johdanto

It might have led to an introspective mystic way of life as advocated by Rilke after the first World War, which would have consisted in an individual striving toward the goal of developing the particular richness of the German spirit by incorporating the whole of the world itself. It is just an ideal that Hitler would erase forever from the minds of his subjects.¹

Toisen maailmansodan ollessa käynnissä huhtikuussa vuonna 1944 akateeminen aikakauslehti *Journal of the History of Ideas* (vastaisuudessa JHI) julkaisi vertailevan kirjallisuudentutkimuksen uranuurtajana nykyisin muistettun itävaltalaisen romanistin Leo Spitzerin (1887–1960) artikkelin ”Geistesgeschichte vs. History of Ideas as Applied to Hitlerism”.² Spitzerin artikkeli vertailee saksalaisen Geistesgeschichte³-termillä (hengenhistoria) tunnetun aatehistoriallisen historiankirjoitusperinteen ja huomattavasti positivistisemmän ”ideahistorian” (history of ideas) lähestymistapaa hitlerismiin eli nykykielisemmin kansallissosialismiin⁴. Artikkelin oli kriittinen yhdysvaltalaisen aatehistorioitsija Arthur Oncken Lovejoy (1873–1962) historianfilosofisia käsityksiä, tai tarkemmin sanottuna hänen historiantutkimuksellisia metodeita, kohtaan. Lovejoy, joka oli JHI:n perustajia, oli vaikutusvaltaisena aatehistorioitsijana tunnettu nimenomaan mainitun ideahistorian kehittäjänä. Hän vastasi pian omia metodeitaan vastaan esitettyyn kritiikkiin artikkelillaan ”Reply to Professor Spitzer”⁵, joka julkaistiin JHI:ssä saman kuun aikana. Lovejoy vastaus puolestaan ei saanut osakseen enää uutta vastausta Spitzerin puolelta.

Leo Spitzer, joka eli elämänsä ensimmäiset 46 vuotta Itävallassa, saavutti tohtorin arvon romaanisesta filologiasta Wienin yliopistossa vuonna 1910, professuurin Marburgin yliopistossa vuonna 1925 ja Kölnin yliopistossa vuonna 1930. Hän menetti asemansa juutalaistaustansa vuoksi vuonna 1933, ja samana vuonna hän muutti Istanbuliin, jossa hän sai professuurin Istanbulin yliopistosta suorittaen tätä tehtäväänsä kolmen vuoden ajan. Tämän jälkeen hän muutti Yhdysvaltoihin, jossa hän sai John Hopkins yliopiston professuurin pysyen tässä tehtävässä lopun elämänsä. Hän oli Erich Auerbachin ohella merkittävä modernin

---

¹ Spitzer 1944, 196.

² Spitzer 1944.

³ Geistesgeschichte-termillä viitataan usein erityisesti Wilhelm Diltheyn ja hänen seuraajiensa tapaan kirjoittaa intellektuaalista kulttuurihistoriaa. Tästä ks. esim. Kornberg 1972, 295–317. Laajemmin ajateltuna samaan perinteeseen luetaan kuitenkin usein myös esimerkiksi Jacob Burckhardt. Spitzer käyttää sanaa tässä laajemmassa merkityksessä, jossa historiantutkimuksessa painotetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa koko yhteiskuntaan, jotta ajan henkeä tai jonkin aikakauden henkistä ilmasto voisi ymmärtää.

⁴ Pitäydyn jatkossa useimmiten alkuperäisaineiston puhettavassa käyttäen kansallissosialismista käsitettä hitlerismi. Käsite on tarpeeksi selvä, joten sen muuntamiselle en näe tarvetta.

⁵ Lovejoy 1944.

vertailevan kirjallisuudentutkimuksen kehittäjä, ja hänet tunnetaan erityisesti kirjallisuuden stilistiikan tutkijana.⁶ Arthur Lovejoy puolestaan asui koko elämänsä Yhdysvalloissa. Hän oli opiskellut filosofiaa Kalifornian ja Harvardin yliopistoissa muun muassa William Jamesin oppilaana päätyen lopulta John Hopkins yliopiston filosofian professoriksi vuosiksi 1910–1938. Vuonna 1940 hän perusti filosofi Philip P. Wienerin kanssa JHI:n ollen myös aktiivinen monessa muussa intellektuaalisen kulttuurin julkiseen kenttään liittyvissä hankkeissa.⁷ Suhteessa Spitzeriin hänen akateeminen taustansa on merkillepantava, sillä hänen voidaan katsoa edustavan niin sanotusti analyttisen filosofian – ja laajemmankin ajattelun perinteen – koulukuntaa vastakohtana mannermaiselle filosofialle ja siitä inspiroituneelle ajattelulle, joiden jakolinjat kulkivat heidän aikanaan englanninkielisen maailman ja manner-Euroopan välillä saksankielisen kirjoittamisen perinteen ollessa merkittävässä asemassa mannermaisen filosofian piirissä.

Lovejoyn ideahistoriana tunnettua aatehistorian metodologia on verrattu luonnontieteilijän ja jopa kemistin lähestymistapaan.⁸ Ideoiden historian tutkiminen oli hänelle käsitteiden historian tutkimista, sillä ideat, jotka olivat jonkin tunnustettavan käsitteen muodossa artikuloituja, saattoivat yhdistyä toisiinsa ja erkaantua toisistaan kuin kemialliset yhdisteet muodostaen historian varrella aina uusia ideoita, joiden kehitystä tutkija saattoi analysoida pilkkomalla ideat yhä yksinkertaisempiin ideoihin, jotka koostivat ne.⁹ Tätä lähestymistapaansa noudattaen vuonna 1941 JHI:ssä julkaistussa artikkelissaan ”The Meaning of Romanticism for the Historian of Ideas”¹⁰ Lovejoy esittää ajatuksen, että hitlerismi koostuisi oleellisesti pääosin kolmesta Lovejoyn myös saksalaiseen romantiikkaan¹¹ liittämästä ideasta, jotka hän esittää alkukielellä seuraavasti: ”Ganze”, ”Streben” ja ”Eigentümlichkeit”¹² (suom. kokonaisuus, pyrkimys ja erityisyys), jotka hän ilmaisee myös nimityksillä holismi,

---

⁶ Spitzeristä lisätietoa ks. Wellek 1970, 187–216.

⁷ Lovejoysta lisätietoa ks. Wilson 1980.

⁸ Ks. esim. Wang 1990, 42.

⁹ Lovejoy 1944, 264.

¹⁰ Lovejoy 1941.

¹¹ Tässä tutkielmassa tarkoitan saksalaisella romantiikalla varhaisromantiikkaa (Frühromantik), joka ajoittui 1770–1790-luvuille tärkeimpinä edustajinaan esimerkiksi Novalis, Friedrich Schleiermacher, Friedrich, August ja Caroline Schlegel, Friedrich Schelling, Friedrich Hölderlin sekä J. W. Goethe. Kyseessä oli taiteellinen ja filosofinen liike ja laajemmin aatevirtaus, joka muun muassa korosti ihmisen yksilöllisyyttä ja mielikuvituksen merkitystä taiteessa sekä taiteen merkitystä elämässä ja ihmisen suhteessa luontoon. Varhaisromantiikasta ks. Beiser 2003, ix–22.

¹² Sana ”Eigentümlichkeit” voidaan jakaa osatekijöihinsä. Etuliite ”eigen” tarkoittaa jonkun omaa; ”das Eigentum” merkitsee omaisuutta tai ominaisuutta; ”eigentümlich” tarkoittaa johonkin kuuluvaa, mutta voi myös tarkoittaa erikoista tai omituisia; ”die Eigentümlichkeit” on edellisen merkityksen substantiivimuoto, eli merkitys on erikoisuus tai omituisuus. Sanalla voidaan viitata jonkin asian ainutlaatuiseseen erityispiirteeseen, joka erottaa sen muista ja tekee siitä yksilöllisen.

voluntarismi ja diversitarianismi.¹³ Nämä kolme käsitettä tai ideaa Lovejoy jäljittää syntyneeksi saksalaisesta varhaisromanttisesta liikkeestä 1780- ja 1790-luvuilta lähtien.

Erimielisyys Spitzerin ja Lovejoyn välillä koski nimenomaan saksalaisen romantiikan intellektuaalisen perinnön ja hitlerismin suhdetta toisiinsa. Spitzer ei nähnyt näiden kahden asian välillä minkäänlaista oleellista suhdetta, joten nämä Lovejoyn tutkimusten johtopäätökset toimivat Spitzerin syynä ja pohjana kritiikille, jonka hän kohdisti Lovejoyn koko tutkimuksellista metodologiaa kohtaan.

Edellä esitetty tilanne, joka näyttäytyy yhtenä lukuisista oman aikansa intellektuaaliseen kanssakäymiseen kuuluvista akateemisista kiistoista, voidaan hahmottaa ideologisena kiistana historian tutkimuksen metodista, romantiikan käsitteen määrittelemisestä ja oman aikansa yhteiskunnallisen tilanteen syistä. Kaikki nämä määritelmät ovat tosia, mutta keskustelun asetelma saa aivan omanlaisia sävyjä, kun kiinnitetään huomiota keskustelijoiden motiiveihin, jotka vaikuttavat heidän sanojensa taustalla ja ohjaavat koko tapahtumaa sen ollessa motiivien summa ja lopullinen ilmentymä. Niin kuin on minkä hyvänsä inhimillisen toiminnan laita, Spitzerin reaktio Lovejoyn artikkeliin voidaan nähdä oireena niistä motiiveista, jotka ohjaavat ihmisen toimintaa hänen kulloisessa tilanteessaan. Spitzerin reaktion inhimillisyys erotuksena epäpersoonallisesta objektiivisuudesta näyttää paljastuvan hänen kirjoittamansa artikkelin rivien välistä latautuneina ilmauksina, jotka viittaavat hänen henkilökohtaiseen suhteeseen kiistan kohteena olevan aiheen kanssa.¹⁴

Otan tässä tutkielmassa Spitzerin reaktion tarkastelun kohteeksi analysoimalla sen laatua ja kysymällä syitä sille, miksi reaktio on muotoutunut sellaiseksi kuin se on muotoutunut, ja mitä tämä voi kertoa Spitzerin itseymmärryksestä eli identiteetistä osana hänen omaa aikaansa. Spitzer ja Lovejoy edustivat taustoiltaan intellektuaalisessa mielessä vastakkaisia maailmoja Spitzerin ollessa saksalaiselta ja Lovejoyn englantilaiselta kielialueelta. Ajatuksen analyttinen–mannermainen-kahtiajaosta voi siis soveltaa heidän väliseen kiistaan, jossa kahtiajako ilmenee Lovejoyn itsensäkin analyttiseksi luonnehtiman ideahistorian ja Spitzerin kannattaman ”Geistesgeschichte” välisenä vastakkainasetteluna. Aatevirtaus, johon viitataan

---

¹³ Lovejoy 1941, 272.

¹⁴ Mainittakoon tässä yhteydessä myös valitun näkökulman kannalta enemmän sivuosassa olevan Lovejoyn toiminnan inhimilliset puolet. Kuten Orrin N. C. Wang asian ilmaisee: Lovejoyn romantiikkaa ja kansallissosialismia käsittelevä artikkeli voidaan nimittäin lukea vuoden 1941 kontekstissa Yhdysvaltain Eurooppaan kohdistuneen sotilaallisen intervention puolesta lobbaavan poliittisesti aktiivisen intellektuellin kirjoittamana. Wang 1990, 47.

saksalaisena romantiikkana, ja joka oli vaikutusvaltainen niin taiteessa, kirjallisuudessa kuin filosofiassa, on aatehistorialliselta vaikutukseltaan niin kokonaisvaltainen, että Geistesgeschichte nimityksenä saksalaisesta aate- ja kulttuurihistorian suuntauksesta, on romantiikalle itselleen velkaa. Toisen maailmansodan aikana, johon Spitzerin ja Lovejoyn kiista ajallisesti sijoittuu, Länsimaat olivat sodassa paitsi puhtaan sotilaallisesti keskenään – rintamalinjan mukaillessa jokseenkin ideologisia rintamalinjoja – voidaan sota hahmottaa myös ideologiseksi sodaksi. Tästä seurauksena ylenkatse ja syyllistäminen saksalaista kulttuuria kohtaan näyttäytyy helposti osaltaan selittävänä kontekstina tutkielman aiheena olevaan kiistaan.

Koska tutkielman aiheena ei kuitenkaan ole koko toisen maailmansodan aikainen ideologisten jännitteiden taisto ja sen seurauksena tapahtunut identiteetin kriisi, vaan kyseessä on vain yhden ihmisen yhdessä aikakauslehdessä julkaistun yhden artikkelin perusteella saatava tieto tämän yhden ihmisen identiteetin rakentumisesta yhden näkökulman valossa, riittää johtopäätösten tekemiseen rivien välistä löydetty asenteet, jotka kirjallisina sijaitsevat Spitzerin kielenkäytössä. Tutkimusmenetelmäni tässä on retorinen diskurssianalyysi, jolla tarkoitan retoristen ilmauksien analysoimista suhteessa niihin asetettuihin intentioihin ja niistä rakentuviin merkityksiin.¹⁵

Spitzerin ja Lovejoyn välisessä kiistassa suorimpia keskustelukumppaneitani ovat Orrin N. C. Wang – jonka artikkelia ”Allegories of Praxis: The Reading of Romanticism and Fascism in A. O. Lovejoy and Leo Spitzer” (1990) käytän tutkielmassa – sekä Ian Balfour, jonka artikkeli ”Romanticisms, Discriminations: On Lovejoy and The Meaning of Romanticism” (2020) koskee myös suoraan käsillä olevaa kiistaa. Tärkeinä oppainani romantiikkaan liittyvään aatehistoriaan tutkielmassa toimivat Frederick C. Beiserin saksalaista varhaisromantiikkaa kriittisesti käsittelevä teos *The Romantic Imperative: The Concept of Early German Romanticism* (2003) ja Isaiah Berlinin essee ”Vastavalistus” kokoelmateoksessa *Vapaus, ihmisyyys ja historia* (2001). Kyseisten teemojen kytkeytyneisyys ja kytkeytymättömyys 1900-luvun intellektuaaliseen maailmaan ovat saaneet valaistusta Richard Wolinin teoksesta *The Seduction of Unreason: The Intellectual Romance with Fascism from Nietzsche to Postmodernism* (2004), Anson Rabinbachin teosta *In the Shadow of Catastrophe: German Intellectuals between Apocalypse and Enlightenment* (1997) sekä Andrew Bowien saksalaista idealismia ja romantiikkaa valaiseva teos *Aesthetics and Subjectivity* (2003). Fasismin

---

¹⁵ Ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 181.

ideologian ja aatehistorian selvittämisessä olen käyttänyt pääosin Daniel Gasmanin teosta *The Scientific Origins of National Socialism: Social Darwinism in Ernst Haeckel and the German Monist League* (1971) ja Daniel Woodleyn kirjaa *Facism and Political Theory: Critical perspectives on fascist ideology* (2010). Tutkielman käsitys identiteetistä pohjautuu Alasdair MacIntyren käsityksiin, jotka hän esittää teoksessaan *Hyveiden jäljillä: Moraaliteoreettinen tutkimus* (1981), mutta hänen rinnallaan sivuan Paul Ricoeurin huomioita hänen teoksessaan *Oneself as Another* (1990).

Tutkielman ensimmäisessä pääluvussa esitellään Spitzerin ja Lovejoy'n välinen kiista käymällä ensin läpi Lovejoy'n käsityksiä romantiikasta sekä hänen käsityksensä romantiikan ja kansallissosialismin yhteydestä. Tämän jälkeen kuvataan Spitzerin erittämä Lovejoyhin kohdistuva kritiikki. Toisessa pääluvussa edetään määrittelemään fasismin ja romantiikan aatehistoriallisia yhteyksiä tutkimuskirjallisuuden valossa sekä siirrytään analysoimaan tarkemmin Spitzerin Lovejoy-kritiikin taustalla erottuvia julkilausumattomia asenteita. Tutkielma päätetään, kun tästä analyysistä löydetyt asenteet sovelletaan MacIntyren ajattelun mukaiseen malliin identiteetistä. Spitzerin identiteetin ja romantiikan välinen yhteys päättyy samaistamaan nämä kaksi asiaa romanttiseksi identiteetiksi ja Spitzerin toiminnan osaksi romantiikkaa.

Koska tutkielman aiheena on kooltaan vaatimaton palanen historiaa, joka tiivistyy yhteen artikkeliin osana kahden ihmisen välistä muutaman puheenvuoron mittaista kiistaa, voidaan oikeutetusti kysyä, miten tällainen tutkimus on millään tavalla arvokasta. Kysymys on tietenkin oikeutettu, mutta sisältää kapeahkon hyötykäsityksen. Sanan ”hyöty” kapeimmassa merkityksessä tutkielmasta ei olekaan minkäänlaista hyötyä, sillä se ei tuota kenellekään rahaa tai auta muullakaan tapaa yhdenkään ihmisen olemassaolon ylläpitämistä tässä tai missään muussakaan mahdollisessa maailmassa. Tutkimalla inhimillisen kokemuksen oireiluna syntyneitä vaatimattomiakin johtolankoja yrittäen ymmärtää tapaa, jolla kuka hyvänsä on menneisyydessä kokenut ihmisenä olemisen, voidaan kuitenkin näin omalta osaltaan osallistua yleiseen ihmistieteiden tehtävään, mikä on ihmisen ymmärtäminen sinänsä arvokkaana asiana.

2 Spitzer vastaan Lovejoy

2.1 Lovejoyn käsitys romantiikasta

Aatehistorioitsijana Lovejoy oli käsitellyt kirjoituksissaan romantiikkaa jo ennen kuin hänen kiistansa Spitzerin kanssa tämän aiheen parissa alkoi. Spitzer kiinnittää huomiota – kuten jo mainittu – Lovejoyn vuoden 1941 kirjoitukseen, mutta Lovejoy oli pohtinut romantiikkaa nimenomaisesti aiheelle kokonaan omistetussa artikkelissa ”On the Meaning of ’Romantic’ in Early German Romanticism” jo vuonna 1917 julkaistussa akateemisen aikakauslehden *Modern Language Notes* numerossa, ja tämän lisäksi romantiikkaa hän pohti jälleen vuonna 1924 artikkelissaan ”On the Discrimination of Romanticisms”, joka julkaistiin akateemisessa aikakauslehdessä *Modern Language Association of America*. Näistä kahdesta jälkimmäinen artikkeli on kiinnostavampi puheenalaisena olevan keskustelun kannalta, sillä 1917 julkaistu artikkeli keskittyy vain sanan ”romantiikka” semanttiseen pohtimiseen yksinomaan 1790-luvun varhaisromantiikan kontekstissa.

Mainittua kirjoitusta, ”On the Discrimination of Romanticisms”, pidettiin aikanaan jonkinasteisena skandaalina ainakin kirjallisuushistorian maailmassa, koska se kyseenalaisti ilmauksen ”romantiikka” käyttökelpoisuuden sellaisenaan missään kontekstissa, sillä kyseisellä sanalla ei Lovejoyn mukaan ole lainkaan varsinaista merkitystä,¹⁶ tai kuten hän itse asian ilmaisee: ”The word ‘romantic’ has come to mean so many things, that by itself, it means nothing.”¹⁷ Hän osoittaa tämän tuloksen selostamalla laajalti erilaisia käsityksiä ja puhetapoja romantiikasta käymällä läpi niin kapeampia kuin laajempia romantiikan määritelmiä, joissa romantiikka pelkistyy palautuen sentimentaalisuuteen tai irrationaalisuuteen kadottaen kaiken muun merkityksensä. Analyysi lähtee liikkeelle Sturm und Drangin kontekstissa yleisimmin puhutusta romantiikan määritelmästä ja liikkuu kohti laveampia määritelmiä, joissa romantiikan aatteen alkaminen aikaistuu lopulta kaukaisimpaan muinaisuuteen:

[–] though the ”first great romantic” was Plato; and from Mr. Charles Whibley that the Odyssey is romantic in its ”very texture and essence,” but that, with its rival, Romanticism was ”born in the Garden of Eden” and that ”the Serpent was the first romantic.”¹⁸

---

¹⁶ Beiser 2003, 6.

¹⁷ Lovejoy 1924, 232.

¹⁸ Lovejoy 1924, 230.

Lovejoy panee merkille, että hänen luettelemansa erilaiset käsitykset romantiikasta ovat ristiriitaisia ja joskus suorastaan vastakohtaisia ja että yritykset löytää näissä määritelmissä jonkinlaista yhteistä nimittäjää ovat olleet turhia. Tämän takia hän ehdottaakin, että yhden romantiikan sijaan historioitsijoiden olisi otettava käyttöön tapa puhua romantiikoista (romanticisms), jotta kuvailun kaltaisesta epäselvästä tilanteesta päästäisiin eroon.

Lovejoy'n asenne tutkimuskohdettaan, romantiikan käsitettä, kohtaan on siis eräällä tavalla nominaalinen: hän ei oleta, että mitään platonista romantiikan ideaa olisi olemassa, vaan hän pyrkii nominaalimääritelmään, joka on löydettävissä erilaisista diskursseista, ja tällä tavalla romantiikkojen määritelmät hahmottuvat niistä konteksteistaan, joissa ne kulloinkin ilmenevät. Tämä käytännönläheinen ja eri määritelmiä sovitteleva ja kunnioittava asenne, jota kyseisen artikkelin yhteydessä on luonnehdittu provosoivaksikin,¹⁹ on vallitseva tiukasti nimikkoaiheessaan pysyvän artikkelin alusta loppuun, mikä on mielenkiintoinen tausta sille yksityisseikalle, että hänen seuraava mainittu vuoden 1941 romantiikkaa käsittelevä artikkelinsa, ”The Meaning of Romanticism for the Historian of Ideas”, sisältää mainitun asenteen lisäksi retorisia ja asenteellisia aineksia, joita ei esiintynyt aiemmissä hänen mainituissa teksteissään samasta aiheesta.

Kyseisessä artikkelissa vuodelta 1941 Lovejoy vastaa kysymykseen romantiikan merkityksestä huomauttaen aiemmin artikuloimiensa ajatusten pitävyyteen, mutta päättää kuitenkin tarkastella kysymystä oman aikansa valossa, mikä johtaa hänet pohtimaan Saksan kansallissosialismin eli hitlerismin aatteellista velkaa romantiikalle. Tämän velan Lovejoy näyttää ottavan jonkinlaisena selvyytenä, sillä siirtymä romantiikan käsitteen yleisestä semantiikasta hitlerismin romanttisuuteen tapahtuu tekstissä nopeahkosti kuin vahingossa ja sivuhuomautuksena hänen puhuessaan romantiikkaa määrittävistä ideoista ja valistusajattelusta (josta Lovejoy käyttää saksankielistä sanaa ”Aufklärung”), jotka vaikuttivat ”kahteen vallankumoukseen”, joilla hän viittaa politiikan tasolla toteutuneeseen Ranskan Suureen vallankumoukseen ja ”pääasiassa” abstraktien ideoiden tasolla tapahtuneeseen vallankumoukseen kauaskantoisine seurauksineen:

[T]he other, primarily in the realm of abstract ideas, mainly in Germany, which was only somewhat later to manifest its political consequences – some of them, indeed, only in our own unhappy day.²⁰

---

¹⁹ Beiser 2003, 6.

²⁰ Lovejoy 1941, 260–261.

Tämän negatiivis- ja pessimistissävytteisen virkkeen myötä Lovejoy enteilee kaksijakoisen artikkelinsa toisessa osassa alkavaa käsittelyä romanttisuudesta perustellen otteensa muutosta aiemmin puhtaasti semanttiseksi ymmärtämäänsä kysymykseen toteamalla, että ”[–] though there is no such thing as Romanticism, there emphatically *was* something which – for lack of any other brief name – may still be called a Romantic period”.²¹ Näin alkaa Lovejoy'n luonnehdinta ilmiöstä, josta – kuten juuri nähtiin – hän käyttää ilmaisua ”romanttinen aikakausi”, millä hän viittaa Saksassa 1780- ja 1790-luvuilla alkaneeseen Sturm und Drang -liikkeestä hahmottuneeseen aate- ja kulttuurihistorialliseen aikakauteen, joka ilmensi itseään erityisesti 1830-luvulle asti, mutta joka vaikutti Lovejoy'n omaan aikaan saakka. Tämä oli siis käsitys, jota hän, kuten edellä todettiin, vastustaa aiemmissa kirjoituksissaan, mutta jonka hän sovitteli mielenillassaan (”in a spirit of compromise”) päättää nyt hyväksyä.²²

Kyseisen luonnehdintansa yhteydessä Lovejoy esittelee tutkimusmenetelmäänsä, joka osoittautuu kolmivaiheiseksi. Lovejoy'n näkemyksen mukaan aatehistorioitsijan on aluksi erotettava ja mahdollisimman täsmällisesti lueteltava ”johtavat ideat” (ruling ideas), jotka ovat ominaisia tutkimuskohteena olevalle aikakaudelle. Toisessa vaiheessa on analysoitava näiden listattujen ideoiden suhteita toisiinsa. Kyseisiä suhteita on kolmenlaisia: loogisia, psykologisia ja historiallisia. Loogisilla suhteilla Lovejoy tarkoittaa idean sisäisiä implikaatioita uskomuksiin tai oletuksiin asioiden luonteesta tai vastaamattomuutta tällaisiin oletuksiin nähden.²³ Psykologisilla suhteilla hän tarkoittaa idean sisältämiä ”valikoivia taipumuksia” tai ”vaaliheimolaisuutta” (elective affinities) eli ei-loogisia assosiaatioita muihin ideoihin.²⁴ Historialliset suhteet edustavat Lovejoy'n metodissa samalla myös kolmatta tutkimuksen vaihetta, joka on ”historialliseen dataan palaaminen” eli aikaisemmassa ideoiden eristetyssä analyysissä saavutettujen löydösten ilmentymien etsiminen historiallisessa ajassa vaikuttavina ilmiöinä tai ”ideakomplekseina” (idea-complexes) ihmisten tekojen ja sanojen taustalla.²⁵ Eräällä tavalla tämä kolmivaiheinen analyysi on myös siis kaksijakoinen, sillä kaksi ensimmäistä vaihetta ovat mielen sisällä tapahtunutta pohdintaa, jonka jälkeen tästä tuloksena saatu teoreettinen löydös sovelletaan historialliseen empiriaan. Aiemmin sanotun suhteen merkillepantavaa tässä menetelmässä on se, että se on luonnehdittavissa idealistiseksi eli nominalistisen asenteen vastakohdaksi. Kritisoituaan siis romantiikka-käsitettä

---

²¹ Lovejoy 1941, 261.

²² Lovejoy 1941, 261.

²³ Lovejoy 1941, 264.

²⁴ Lovejoy 1941, 265.

²⁵ Lovejoy 1941, 266.

nominalistisessa hengessä, hän kuitenkin hylkää tämän asenteen palaten omaan hengeltään vastakkaiseen tutkimusotteeseen.

Omat menetelmät lähtökohtinaan Lovejoy aloittaa aiheensa luonnehtimisen, joka kuitenkin sisältää samalla paljon huomautuksia romantiikka-käsitteen määrittelemisen vaikeuksista, mutta päätyy kuitenkin nimeämään yhdeksi tärkeäksi romantiikkaa tai romanttista aikakautta määrittäväksi osatekijäksi ”äärettömyyden” tai ”ikuisuuden” (infinite) käsitteen, jonka hän ilmaisee myös saksankielisillä ilmauksilla ”Unendliche”, ”Unbegrenzt” ja ”Unvollendet”. Lovejoy korostaa, että nämä käsitteet olivat 1780- ja 1790-lukujen romantiikan aikakauden ajattelijoille kullekin erilaisia, sillä niiden yhdistävä tekijä oli lähinnä negatiivinen käsitys jostakin, jolta puuttuu ääret (not-limited) tai jokin, jolta puuttuu lopullinen muoto (not-completed). Tehdään huomio, että kyseiset käsitteet tyypillisesti esiintyivät ilmauksissa kuin ”Streben ins unendliche” (pyrkimys äärettömyyteen) ja ”Annäherung zu einer unendlichen Grösse” (lähestyminen kohti ääretöntä suuruutta), minkälaisiksi lauseiksi tiivistyivät ihanteet tai pyrkimykset taas kuvastivat romantiikan asettumista vastustamaan klassisia rajoitettuja (finite) ihanteita, jotka olivat määrittäviä kaikessa antiikkia jäljittelevässä uusklassisessa estetiikassa. Lovejoy kiteyttää tämän ”kapinaksi rajallisuutta vastaan” (revolt against finite)²⁶, mikä keskeisenä määrittävänä piirteenä puolestaan liitetään pyrkimykseen löytää uusi estetiikka (modern aesthetic), joka olisi ominainen omalle ajalleen. Näiden lisäksi Lovejoy tekee huomion, jonka mukaan romantikot näkivät kristinuskon erottavan heidän aikansa kreikkalaisesta klassisuudesta. Rajallisuus–rajattomuus-dikotomia siis palautuu klassisuus–modernius- sekä pakanallisuus–kristillisyyys-dikotomioihin.²⁷

Lopulta Lovejoy päättää yleisen analyysinsa romantiikan aikakaudesta todeten, että hän on selonteossaan yrittänyt luonnehtia kokoavasti romantiikan syntymävaihetta, ja vastaavalla tavalla voitaisiin analysoida myöhempiäkin samaan aatevirtaukseen kuuluvien ideoiden vaiheita ja kytköksiä, jotka muodostivat omia yhdistelmiään, tai kuten hän asian omalla tyylillään ilmaisee: ”vicissitudes and alliances of each one of the ideas that constituted the particular combination”.²⁸ Tämän yleisen analyysin jälkeen alkaa esseiden varsinainen toinen osa, joka keskittyy nyt eksplisiittisesti analysoimaan romantiikan perintöä vaikuttavana

---

²⁶ Lovejoy 1941, 262–264.

²⁷ Lovejoy 1941, 267–268.

²⁸ Lovejoy 1941, 270.

tekijänä osana artikkelin kirjoittajan elettyä nykyaikaa, mikä lopulta johtaa lukijan pohdintaan romantiikan perinnöstä osana hitlerismin ideologiaa:

And if one were to consider the "meaning" in the sense of the historic significance, of – not "Romanticism," but certain ideas of the Romantic period – from the point of view of 1940, their political consequences may well be regarded as the most significant.²⁹

Lovejoy'n analyysi kyseisestä aiheesta on jokseenkin ambivalentti suhtautumisessaan johonkin, jota hän ei koskaan eksplisiittisesti tuo tekstissään esiin, ja tämä on kysymys saksalaisen romantiikan vastuusta hitlerismin synnyssä ja 1900-luvun onnettomuuksissa. Joissakin kohdissa Lovejoy vaikuttaa sisällyttävän sanoihinsa jonkinlaista tyrmistynyttä tuomiota, kun hän tarkastelee tutkimaansa kohdetta omasta ajastaan käsin. Jo läpikäytyjen lisäksi tällaisia tarkasteluja ovat myös esimerkiksi seuraavat:

For a particular group of these ideas, continuously at work on the minds of the educated and reading public for fifteen decades, have produced in our own time a sort of culminating joint-effect, which is at least an essential and conspicuous part of the monstrous scene presented by Germany and by Europe today.³⁰

[T]here is a certain specific historical connection between the intellectual revolution of the Romantic period and the tragic spectacle of Europe in 1940.³¹

Mutta toisaalta Lovejoy katsoo tarpeelliseksi muistuttaa lukijoita melkein säännöllisesti kannastaan, jonka mukaan puheenalaisessa ilmiössä on kyseessä enemmänkin monimutkaisten sattumusten kautta tapahtunut onnettomuus kuin pahojen ajatusten paha toteutuminen:

The rise of dictatorship, for an example, is an old story. It is, doubtless, possible only under certain conditions; but no uniform underlying general ideas seem to be among those conditions.³²

I am [–] far from suggesting that the rise of the dictatorships and the return of an era of wars of territorial aggrandizement in Europe have their sufficient condition in the changes in ideas which marked the Romantic period [–].³³

Silti lukija saa tekstistä helposti käsityksen, joka on ristiriidassa yllä olevien rivien kanssa. Tämä voi johtua koko artikkelin läpäisevästä sävystä, joka vain harvoin lunastaa itselleen paikan muualla kuin rivien välissä. Joka tapauksessa, Lovejoy'n käsittelyn edetessä paljastuu

---

²⁹ Lovejoy 1941, 270.

³⁰ Lovejoy 1941, 270–271.

³¹ Lovejoy 1941, 278.

³² Lovejoy 1941, 271.

³³ Lovejoy 1941, 271.

pian uusia käsitteitä, joiden myötä oikeudentuntoinen syyttäminen tai vaihtoehtoisesti tieteellinen analysoiminen saa lisää sisältöä.

Lovejoy huomauttaa, että romantiikan aikakauden ajatukset olivat vuosikymmenien aikana muokanneet ihmisten ajattelua niin paljon, että heidän oli helppo vastaanottaa ne ajatukset, joita Hitlerin ja Mussolinin kaltaiset diktaattorit olivat muotoilleet omien passioidensa ja vallanhimoisten unelmiensa rationalisoimiseksi. Kyseessä oli siis romanttisen aikakauden ajatusten hyödyntäminen omiin tarkoituksiin, joihin kuului ihmisten hallitseminen, ja tämä hallitseminen oli mahdollista, koska sen takana olevat ajatukset vetosivat ihmisiin; tai kuten Lovejoy asian ilmaisee: ”[They] appeal to the minds of his followers because those minds have already been ”conditioned” for their reception.”³⁴ Toisin sanoen Hitlerin nousu valtaan selitetään siis sillä, että saksalaiset olivat ”ehdollistuneet” 1700-luvun lopun saksalaisesta romantiikasta syntyneille ajatuksille. Tässä kohtaa Lovejoy kuitenkin toteaa, että alkujaan nämä ajatukset olivat vain estetiikkaa, metafysiikkaa ja uskontoa koskevia ajatuksia, ja näin ne eivät olleet lainkaan poliittisia.³⁵

2.2 Lovejoy'n diagnoosi 1900-luvun ongelmista

Kun Lovejoy on maininnut saksalaisten vastaanottavuudesta ajatuksille, joilla heitä hänen mukaansa hallittiin, hän luettelee kolme merkittävimmäksi katsomaansa romantiikan perinnöstä saatua hallinnan työkalua.³⁶ Nämä ovat – kuten jo aiemmin mainittiin – käsitteet, jotka ovat tiivistettävissä seuraaviin 1780- ja 1790-lukujen romantikkojen käyttämiin sanoihin ”Ganze”, ”Streben” ja ”Eigentümlichkeit”. Hänen mukaansa kyseisestä kulttuuriperinnöstä on hitlerismiin periytynyt muitakin vastaavanlaisia ajatuskokonaisuuksia, mutta mainitut kolme edustavat selitysvoimaltaan tärkeimpiä tekijöitä, kun analyysin kohteena on hitlerismi. Tämän todettuaan Lovejoy antaa tekstissään näille käsitteille huomiota yksi kerrallaan selostuksen alkaessa Ganze-käsitteen eli holismin selittämisestä.³⁷

Holismin yleinen selitys on se, että se on ajatus (holistisesta) kokonaisuudesta, joka on enemmän kuin osiensa summa. Tämä määritelmä esiintyy jo Aristoteleen lausumana, ja yksinkertaisimmillaan Lovejoy tarkoittaa juuri tätä. Uutta ajatuksessa kuitenkin oli tapa, jolla sitä käytettiin antaen sille uudenlaisen arvon: ”German thought [–] tended increasingly

---

³⁴ Lovejoy 1941, 271.

³⁵ Lovejoy 1941, 272.

³⁶ Lovejoy ei itse käytä ilmausta ”hallinnan työkalu”.

³⁷ Lovejoy 1941, 272.

towards a reversal of this whole way of thinking—towards giving primacy and mystical sanctity to what was called ‘the Idea of the Whole.’”³⁸ Lovejoyn mukaan holistinen ajatus ”orgaanisesta kokonaisuudesta” on ajatus kokonaisuuden osasta, joka on olemassa vain osana kokonaisuutta, ikään kuin kokonaisuuden läpäisemänä ja vain kokonaisuutta varten. Alkujaan romantiikan aikakaudenkin ajatteliijoilla epäpoliittisena ajatuksena se oli vieras modernille yhteiskuntafilosofialle, sillä vallassa oli ollut instrumentaalinen käsitys yhteiskunnasta niin, että yhteiskunta on muodostettu palvelemaan yksilön tarpeita eikä toisin päin. Lopulta kuitenkin ajatus orgaanisesta kokonaisuudesta sovellettuna kansallisvaltioon ja sen jäseniin valtion eliminä oli mahdollinen, sillä – tässä kohtaa Lovejoy jälleen nostaa esiin psykologisen ehdollistumisen periaatteensa – ihmisten mielet olivat romantiikan aikakauden ajattelutavan vaikuttamina ehdollistuneet (conditioned) ajattelemaan itseään osana kokonaisuutta (Ganze): “Without a long prior conditioning, then, to this idea, among others, the totalitarian ideology would not, I suggest, have the potency that it has, either in Germany or Italy.”³⁹

Dynamismi tai ”Streben”, joka voidaan suomentaa pyrkimisenä tai tavoitteluna, oli – näin Lovejoy huomauttaa – ”yksi pyhimmistä saksalaisten romantikkojen sanoista”.⁴⁰ Se on oletus prosessin ensiarvoisuudesta staattiseen valmiiseen tilaan nähden, keskeneräisyyden ihannointia, ”tulemisen” suosimista ”olemisen” sijaan. Ajatus liitettiin alkujaan yksilöön, ennen kaikkea taiteilijaan, joka ainiaan tavoittelee tavoittamatonta, lopullista ideaalia.⁴¹ Poliittisena ideana käsite on kuitenkin Lovejoyn mukaan sekoittunut holistisen kokonaisuuden käsitteen kanssa niin, että orgaaniseen kokonaisuuteen sovitettuna osan pyrkiminen ei voi olla minkäänlaisessa oppositiossa kokonaisuutta tai kokonaisuuden toista osaa vastaan, joten yksilö, joka ajattelee olevansa orgaanisen kokonaisuuden (Ganze) eli valtion elin, kokee ja suorittaa pyrkimisensä (Streben) valtion kautta; ja tämä valtio on tämän pyrkimisen ruumiillistuma omiessaan ikään kuin ”kyltymättömän romanttisen sankarin” roolin. Lovejoy näkee myös Friedrich Nietzschen (1844–1900) tahdon (der Wille) tähdentämisen jonkinlaisena romanttisen pyrkimisen tähdentämisen kulminoitumana, ja näin hän katsoo Nietzschen aseman Natsi-Saksan valtionideologiiden suosikkina olemisena vahvistavan osaltaan huomionsa Streben-käsitteen periytyvyydestä hitlerismiin.⁴²

---

³⁸ Lovejoy 1941, 273.

³⁹ Lovejoy 1941, 273.

⁴⁰ Lovejoy 1941, 274.

⁴¹ Ks. esim. Beiser 2003, 21.

⁴² Lovejoy 1941, 274–275.

Diversitarianismi tai ”Eigentümlichkeit”, jonka voi kääntää erikoisuudeksi tai erityispiirteisyudeksi, oli Lovejoyn mukaan yksi 1790-luvun vallankumouksellisimpia ideoita, sillä se käänsi päinvastaiseksi ajattelutavan, jota voi kutsua uniformitarianismiksi.⁴³ Tämän ajattelutavan mukaan kaikkeen on olemassa yksi ainoa oikean ja väärän mitta, jonka mukaan kaikkea on arvioitava.⁴⁴ Kyseessä ei ole välttämättä moraalinen käsitys, vaan itsestään selvänä pidetty käsitys siitä, että on esimerkiksi yksi oikea tapa tehdä taideteos, ja taideteos voi joko onnistua siinä tai olla onnistumatta. Samaten on ainoastaan yksi oikea tapa järjestää hallinto. Kaikelle on yksi muotti, joka on järki, ja kaikenlainen poikkeavuus tästä yleisinhimillisestä, järkevästä, tavasta järjestää asiat on osoitus puutteellisesta arvostelukyvystä.⁴⁵

Eigentümlichkeit, diversitarianismi tai pluralismi, joksi sitä myös voisi luonnehtia, oli puolestaan ajatus siitä, että erilaisuus eri ihmisten, tapojen, kansakuntien ja kulttuurien välillä ja ylipäänsä kaikessa oli itse asiassa hyvä ja haluttava asia. Tämä ajatus, joka edistyksellisen tuntuksena tuo väistämättä mieleen nykyaikaisenkin yhteiskunnallisen keskustelun, oli alkujaan peräisin Johann Gottfried von Herderiltä (1744–1803), jota 1790-luvun romantikot tässä asiassa seurasivat antaen sillekin sijansa muun muassa omissa taiteilijäkäsityksessään yksilöllisestä taiteilijasta. Ajatus, joka alkujaan olikin kaikkea erilaisuutta arvostava, kääntyi kuitenkin omaksi vastakohtakseen herderiläisessä mielessä, sillä se vaikutti myöhempinä aikoina oleellisesti nationalismin taustalla muuttuen ajatukseksi ainoastaan oman kansakunnan ja lopulta oman rodun erityisyyden arvostamisesta. Lopulta ajatus kehittyi uskomukseksi oman kansakunnan ja rodun ylivertauisuudesta muihin nähden ja oikeudesta hallita muita.⁴⁶

Näin, kun nyt läpikäydyt kolme 1780- ja 1790-lukujen saksalaisten romantikkojen ideaa, ”Ganze”, ”Streben” ja ”Eigentümlichkeit”, liitetään yhteen, syntyy Lovejoyn analyysin mukaan seuraavan kaltainen aate:

[T]he idea of a national State whose members are but instruments to its own vaster ends; in which, therefore, no internal oppositions or disagreements in individual opinion can be permitted [das Ganze]; which, however, is itself dedicated to a perpetual struggle for power and self-enlargement, with no fixed goal or terminus [Streben], and is animated by an intense and obsessing sense of differentness of its own folk, of their duty of *keeping* different and uncorrupted by

⁴³ Tässä yhteydessä Lovejoy tarkoittaa uniformitarianismilla katsomuksellista yhteismitallisuutta eli ajatusta siitä, että maailmaan on sovellettavissa yksi universaali katsomusjärjestelmä, jonka puitteissa asioita on arvosteltava. Kyseessä on siis eräänlainen antirelativistiseksikin luonnehdittava kanta.

⁴⁴ Lovejoy 1941, 275.

⁴⁵ Ks. esim. Berlin 2001, 182 & 184.

⁴⁶ Lovejoy 1941, 277.

any alien elements, and by a conviction of the immeasurable value of their supposedly unique characteristics and culture [Eigentümlichkeit].⁴⁷

2.3 Spitzerin reaktio

Leo Spitzerin vastaus provokatiivisena pitämäänsä Lovejoyn artikkeliin, ”Geistesgeschichte vs. History of Ideas as Applied to Hitlerism”, alkaa korostuksella siitä, että hänen pääasiallinen tarkoitus on kritisoida nimenomaisesti Lovejoyn tutkimuksellista metodologiaa, ja näin ollen keskittyminen juuri kyseisen artikkelin aiheeseen johtuu vain siitä, että se tarjoaa hyvät puitteet mainitulle metodologiselle kritiikille.⁴⁸ Yleisesti ottaen Spitzerin kritiikki, joka kuvastaa syvää erimielisyyttä koko Lovejoyn lähestymistapaa kohtaan, on tiivistettävissä kritiikiksi kiinteistä, yksinkertaisista ja puhtaista ”ideoista” (ideas) ja niiden yhdistelmistä tai ”kombinaatioista” (combinations). Näitä käsitteitä ja niiden käyttämisen tapoja Spitzer pitää kelvottomina romantiikan perinnön tai minkään aatehistoriallisen ilmiön tutkimisessa, ja niiden sijaan hän esittää oman näkemyksensä, joka on tiivistettävissä ”henkisen ilmaston” (spiritual climate)⁴⁹ käsitteeseen. Tämän hän myös osaltaan samaistaa käsitteeseen, jonka hän ilmaisee saksankielisellä muun muassa hengeksi suomentuvalla sanalla ”Geist”.⁵⁰

Spitzer aloittaa kritiikkinsä toteamalla olevansa Lovejoyn kanssa samaa mieltä siitä, että kolme mainittua ”idea”, jotka ilmaisevat itsensä sanoissa das Ganze, Streben ja Eigentümlichkeit, ovat löydettävissä hitlerismistä, mutta hän ei usko niiden tärkeään rooliin tässä aatteessa, ja – tätä Spitzer erityisesti korostaa – hän ei usko näiden ideoiden historialliseen jatkuvuuteen. Erityisen pitkästi Spitzer tekee myös heti artikkelinsa alussa selväksi, että hän ei usko Lovejoyn analyysiin, joka päättyi julistamaan romantiikka-käsitteen olevan vailla merkitystä. Spitzer esimerkiksi vertaa Lovejoyn päätelmää muihin samankaltaisiin mahdollisiin päätelmiin pyrkien tuomaan esiin Lovejoyn argumentaation jopa absurdin järjenvastaisuuden, jollaiseksi Spitzer nämä argumentit kokee. Hän kysyy, mihin Lovejoyn skeptisismi päättyy, jos sitä sovelletaan muuhunkin kuin romantiikkaan, ja tämän kysytyään kuvittelee tilanteen, jossa historian professori kohtaa useita erilaisia käsityksiä Ranskan suuresta vallankumouksesta:

[One] asks cynically: "Was there ever a French Revolution?" And why stop at this stage of scepticism? Why not ask "was there any Goethe?"-since we know that no

---

⁴⁷ Lovejoy 1941, 278.

⁴⁸ Spitzer 1944, 191.

⁴⁹ Spitzer 1944, 194.

⁵⁰ Spitzer 1944, 192.

parcel of Goethe's mind or body remained the same during the whole course of his life [-].⁵¹

Pian tämän todettuaan Spitzer tuo esiin oman käsityksensä, jonka mukaan romantiikka-käsitteestä vallitsee ”communis opinio”, ja että tämän vuoksi analyysiä sen merkityksestä ei tarvita. Tätä yleisen mielipiteen ajatustaan hän vertaa siihen, että kaikki tietävät mitä sana ”tuoli” tarkoittaa, mutta niinkin yksinkertaisen asian selittäminen siten, että se kattaa kaikki maailman tuolit, on haastavaa verrattuna sanan oikeanlaiseen käyttöön. Täten monimutkaisen romantiikan käsitteen suhteen historioitsijan on luotettava muuhun kuin analyysiin. Kyseisen ajatuksen Spitzer liittää yleisempään selitykseen sanojen synnystä yleisen käytännön kautta.⁵²

Seuraavaksi Spitzer aloittaa kritiikkinsä Lovejoyn kolmivaiheista analyysin menetelmää kohtaan, jossa ideahistorioitsijan odotetaan aluksi selvittävän tutkimuskohteena olevan idean loogiset ulottuvuudet eli mahdolliset ilmenemistavat osana ajatusrakennelmia, jonka jälkeen selvitetään psykologiset ulottuvuudet eli mahdolliset ilmenemismuodot ihmisten mielissä, ja tämän jälkeen vasta tutkitaan miten idea todella on historiassa ilmennyt. Spitzer pitää vaiheita yksi ja kaksi turhina älyllisinä peleinä verraten menetelmää tilanteeseen, jossa taidehistorian tutkija sulkee aluksi silmänsä ja muodostaa esimerkiksi Kevät-nimisestä maalauksesta⁵³ käsityksen, joka edustaa sitä, minkälainen maalaus kyseessä voisi olla; ja vasta tämän jälkeen hän avaa silmänsä nähdäkseen minkälainen se todella on. Spitzer ei siis näe minkäänlaista hyötyä tällaisessa spekulatiossa, jossa erotetaan tutkimuksen kohde omasta kontekstistaan ja yritetään kuvitella se tyhjiössä sen sisäisen luonteen selvittämiseksi. Tällaisen erottelun Spitzer ajattelee johtavan virheelliseen käsitykseen epätunteellisesta ideasta (unemotional idea), mikä laiminlyö huomion siitä, että ideat esiintyvät osana rikasta inhimillistä kokemusympäristöä tai – Spitzerin omin sanoin – henkistä ilmastoja. Kritiikki kohdistuu nimenomaisesti Lovejoyn käsitteeseen ”affective concomitants” tai affektiiviset rinnakkaisuudet, jolla Lovejoy käsitteellistää ideoiden muuntuvat affektiiviset sävyt historian kuluessa.⁵⁴

Kun Spitzer on esittänyt kritiikkinsä keinotekoisena pitämäänsä Lovejoyn tapaan erottaa abstraktin käsitteen sen sisältämistä affektiivisista konnotaatioista – eli ideat tunteista – hän etenee esittämällä käsityksensä, jolla hän katsoo erottavansa romantiikan ja hitlerismin

---

⁵¹ Spitzer 1944, 192.

⁵² Spitzer 1944, 193.

⁵³ Spitzerillä lienee ollut mielessään Sandro Botticellin teos.

⁵⁴ Spitzer 1944, 193–194.

olemukset tiukasti toisistaan. Tähän käsitykseen Spitzer liittää oman käsityksensä tunteen ja idean erottamattomuudesta, mihin nojautuen hän toteaa, että Lovejoy'n nimeämät kolme ideaa kumpuavat jonkinlaisesta terveestä kehollisesta tunteesta:

[O]rganicism, dynamism, and diversificationism, seem to me to spring from feelings: basically, from the bodily or vital feelings of a healthy organism which enjoys the full display of its forces, and takes pride in its individuality. Indeed it is precisely this "healthiness" of Romantic thought which distinguishes it from the unhealthy, hectic fanaticism of the Hitlerites.⁵⁵

Artikuloituaan tämän käsityksensä, jolla hän viitanee omaan käsitykseensä romantiikasta Lovejoy'n käsityksen positiivisena vastakäsityksenä, Spitzer ei avaa sitä enempää, vaan hän etenee jatkamaan kritiikkiään. Hän kysyy, miten Lovejoy voi väittää hitlerismissä esiintyvän mainitut kolme samaa ajatusta kuten saksalaisessa romantiikassakin, jos ne esiintyvät näissä kahdessa aatteessa suorastaan vastakohtaisina toisiinsa nähden. Spitzer vastaa itse kysymykseen osoittamalla, että Lovejoy ei puhu hitlerismin yhteydessä samoista käsitteistä kuin romantiikan yhteydessä. Kyseessä on siis ajatuksiin liittyneiden konnotaatioiden muutos, mutta Lovejoy vain tekee valinnan kutsua näitä käsittelemiään ”abstrakteja entiteettejä” eli ideoita samoilla nimillä kuin millä saksalaiset romantikotkin niitä nimittivät.⁵⁶ Tämä on Lovejoy'n ajattelun mukaista, ja Spitzer on tästä täysin tietoinen, sillä Lovejoy oli itsekin täysin käsitteellistänyt kyseisen ilmiön (affective concomitants). Spitzer ei vain oman johdonmukaisen linjansa vuoksi hyväksy tätä kantaa. Syy tähän on se, että mikäli ideoiden historialliseen jatkuvuuteen uskotaan, Lovejoy'n selitys siitä, että idea muuttuu omaksi vastakohtakseen, jättää suuren aukon niiden historiallisten voimien selittämiseen, jotka ovat saaneet aikaan tämän muuntumisilmiön. Toisin sanoen Lovejoy ei ota ollenkaan huomioon minkäänlaisia kontekstiin liittyviä tekijöitä kuten sosiologisia, sosiaalishistoriallisia tai taloushistoriallisia puolia.⁵⁷

Seuraavaksi Spitzer muistuttaa jälleen henkisen ilmaston käsitteen käyttökelpoisuudesta. Hän kieltää, että ”ideat”, joista Lovejoy puhuu, olisivat mitään varsinaisia entiteettejä, ja toteaa, että kyseisessä keskustelussa ainoat entiteetit ovat romantiikka ja hitlerismi, jotka käsitetään yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi, ja jotka muodostavat oman henkisen ilmastonsa. Hän korostaa, että niiden välillä ei ole yhteyksiä, vaan kokonaisuudet ovat itsenäisiä ja omaan aikaansa

---

⁵⁵ Spitzer 1944, 194.

⁵⁶ Spitzer 1944, 195.

⁵⁷ Spitzer 1944, 196.

sijoittuvia.⁵⁸ Spitzer esittää oman epätäydelliseksi myöntämänsä luettelon kaikenlaisista ismeistä, joita hän itse erottaa osana hitlerismiä. Listaa ei ole tässä tarpeen käydä yksityiskohtaisesti läpi, mutta rasismin, nationalismin ja machiavellianismin ohella hän mainitsee myös sosialismin, anti-intellektualismin, messianismin ja teknologian ihannoimisen. Hän toteaa listansa olevan ristiriitainen, mikä selittyy hitlerismin ristiriitaisuudella, ja hitlerismin ristiriitaisuuden hän selittää johtuvaksi siitä ristiriitaisesta henkisestä tai moraalisesta ilmastosta, josta hitlerismi on syntynyt. Näin henkisen ilmaston ajatus osoittautuu Spitzerin mukaan totuudenmukaisemmaksi kuin kontekstistaan eristettyjen puhtaiden ideoiden muodostamien yhdistelmien kehittymisen tarkasteleminen.⁵⁹

Spitzer selittää Lovejoyn virhepäätelmiksi katsomien väitteiden johtuvan tämän tavasta edetä tarkastelussaan niin, että hän on ensin eristänyt romantiikasta kolme mainittua käsitettä, jonka jälkeen hän on soveltanut niitä hitlerismiin. Hän on siis ikään kuin ottanut johtopäätöksen valmiiksi ja vasta sen jälkeen yrittänyt perustella sitä. Spitzerin mukaan asiallinen toimintatapa hitlerismin analyysissä olisi ollut se, että se olisi aloitettu juuri hitlerismistä. Spitzer siis näyttää syyttävän Lovejoya epäobjektiivisuudesta ja tarkoitushakuisuudesta.⁶⁰

Lopulta Spitzer toteaa, että Lovejoyn käsittely, joka pysyttelee tiukasti abstraktien entiteettien maailmassa, ei ota huomioon sitä, etteivät natsien kannattajat olleet lukeneistoon kuuluvia ihmisiä, jotka olisivat olleet perillä tällaisista asioista, vaan hitlerismissä oli Spitzerin mukaan kyse populaarista liikkeestä, joka sai kannattajia taloudellisesti huonossa tilanteessa olevassa sodanjälkeisessä Saksassa, missä ihmiset olivat alttiita kaikenlaisille poliittisille iskulauseille.⁶¹ Näin ollen – tästä Spitzer jälleen muistuttaa – Lovejoyn analyttinen menetelmä on kelvoton puheenalaisena olevan ilmiön kaltaisia kohteita tutkittaessa sikäli, ettei se ota huomioon mitään abstraktin maailman tällä puolen eikä selitä henkisiä ilmastoja, joista kaikki abstrakti on syntynyt.

Spitzerin Geistesgeschichte-perinteen kanssa linjassa oleva lähestymistapa on siis luonnehdittavissa kokonaisvaltaiseksi menetelmäksi, joka pyrkii hahmottamaan tutkimuskohteensa ehdottomasti osana sitä laajaa kokonaisuutta, jossa se ilmenee. Tämän kokonaisuuden laajinta muotoa, joka toimii kaikkien mahdollisten kontekstualisointien

---

⁵⁸ Spitzer 1944, 197.

⁵⁹ Spitzer 1944, 198–199.

⁶⁰ Spitzer 1944, 199–200.

⁶¹ Spitzer 1944, 200.

taustakontekstina, kutsutaan henkiseksi ilmastoksi muodostaen näin parhaimmillaan käsityksen laajojen vuorovaikutusten moninaisesta ja välttämättömästi osin ristiriitaisesta ilmapiiristä, joka toimii tutkijalle ajan kuvana eli tutkimustuloksena. Lovejoy'n metodia kohtaan esitetyn kritiikin ydin on siinä, että hän näyttää uskovan jonkinlaiseen ideoiden osittaiseen tai jopa täyteen autonomiaan, mikä antaa niille myös omaa historiallista voimaa vaikuttaa ajallisen tapahtumisen kulkuun.⁶² Lovejoylta jää kuitenkin selittämättä, miten ideat tarkalleen ottaen vaikuttavat historialliseen tapahtumiseen. Spitzerin mukaan ideoilla ei ole mitään omaa voimaa, joilla ne vaikuttavat historiaan, vaan ne ovat olemassa ainoastaan osana henkistä ilmastoa, joka syntyy kaiken tapahtumisen kokonaisuudesta. Näin muuttumattomien ideoiden historian halki tai historian takaa nykyaikaan ja tulevaisuuteen suuntautuen tapahtuva lineaarinen vaikuttaminen ei ole käsitettävä ajatus.

Lovejoy vastasi vielä saman kuukauden aikana Spitzerille artikkelillaan ”Reply to Professor Spitzer” puolustaen omaa menetelmäänsä. Kyseinen artikkeli – jossa Lovejoy'n retoriikka muuttuu huomattavasti luonnontieteellisemmäksi ilmeisesti objektiivisuuden tavoittelun vuoksi – kieltää vahvasti kaiken mistä Spitzer Lovejoyta syyttää, jopa sen, että olisi koskaan väittänyt uskovansa ideoiden historialliseen periytyvyyteen. Orrin N. C. Wang kiinnittää osuvasti huomiota Lovejoy'n vastauksen kaksijakoisuuteen, mikä käy sen loogisen yhtenäisyyden kohtaloksi, sillä jälkimmäinen osa on ristiriidassa ensimmäisen osan kanssa. Vastauksessaan Lovejoy nimittäin väittää, että sama muuttumaton idea voi olla olemassa kahdessa eri aikakaudessa, vaikka niiden välillä ei olisi syy-yhteyttä. Lovejoy tunnustautuu jälleen idealistiksi, mutta tämän jälkeen hän kritisoi Spitzerin versiota ajatuksesta ideoiden historiallisesta olemisesta, jolloin hän tulee myöntäneeksi Spitzerin alkuperäisen kritiikin mukaisesti ideoiden ilmenemismuotojen (affective concomitants) eroavuuksien olevan merkityksellisiä nimenomaan niiden sisäisen olemuksen kannalta.⁶³ Lovejoy'n vastaukseen ei kuitenkaan voi käsillä olevan tutkielman puitteissa tämän tarkemmin syventyä.

---

⁶² Ks. esim. Balfour 2020, 285.

⁶³ Wang 1990, 45.

3 Romantiikan perintö ja identiteetti

3.1 Romanttinen fasismi

Spitzerin ja Lovejoyn välinen kiista voidaan hahmottaa monen eri aatehistoriallisen suuntaviivan leikkauspisteeksi. Varsinkin kun otetaan huomioon Lovejoyn asema filosofian professorina amerikkalaisessa yliopistossa sekä Spitzerin itävaltalaisuudesta, erottuu analyttisen ja mannermaisena filosofian perinteiden historiallinen jaottelu, jota sivuan lyhyesti seuraavassa luvussa. Tutkielman kannalta erityisen mielenkiintoinen erottelu puolestaan on Spitzerin lukeutuminen saksalaisen romantiikan vaalijoihin ja Lovejoy sen oppositioon. Tämän jaottelun voi tehdä myös selkeämmin kahtiajakoiseksi hahmottamalla sen valistus–vastavalistus-kahtiajaoksi.

Saksalainen romantiikka, joka sai alkunsa 1700-luvun lopun niin sanotusta varhaisromantiikasta (Frühromantik), voidaan nimittäin ymmärtää kuuluvaksi vastavalistuksena tunnettuun liikkeeseen tai liikehdintään, joka oli vastareaktio valistusajattelun tiedemyönteisyydelle, universalismille ja rationaalisuudelle. Romantiikan ja vastavalistuksen assosiaatio, joka on Isaiah Berlinin esittämä kuuluisassa esseessään ”Vastavalistus”, on toisaalta kyseenalaistettavissa; ja tämän kyseenalaistuksen on tehnyt esimerkiksi Frederick Beiser, joka kiinnittäessään huomiota platonismin ja uusplatonismin syvälliseen keskeiseen ja perustavaan asemaan varhaisromantikkojen ajattelussa, katsoo perustellusti osoitetuksi Berlinin tulkinnan virheellisyyden romantiikan irrationalismin diagnoosina.⁶⁴ Berlinin ajatus siitä, että saksalainen romantiikka olisi saanut alkunsa Johann Georg Hamannin uskonnollisesta irrationalismista, ei ota huomioon varhaisten romantikkojen rationaalisia painotuksia, jotka ovat jäljitettävissä heidän platoniseen käsitykseen rationaalisesta todellisuudesta, jota ihmisen vajavainen äly on kyvytön koskaan tavoittamaan.⁶⁵ Näin arvostelma varhaisromantikkojen syvästä irrationalismista ei lopulta pidä paikkaansa.

Romantiikan assosioiminen vastavalistukseen ei kuitenkaan ole täysin epämielikkäs, vaan sitä voi pitää kuitenkin hyvin kuvaavana. Oleellista on se, että romantiikka oli oppositiossa valistuksen universalismiin nähden sekä korosti rationaalisuuden sijasta valistuksen huomiotta jättämien inhimillisten kykyjen kuten mielikuvituksen arvoa. Kuten tutkielman seuraavassa

---

⁶⁴ Beiser 2003, 63–64.

⁶⁵ Beiser 2003, 57–59.

luvussa tulee ilmenemään, on Spitzerin omassakin artikkelissa havaittavissa jonkinlaista epäluuloa rationaalisuuden ja tieteellisyyden korostamista kohtaan, mikä on samaistettavissa romantiikan vastaaviin painotuksiin. Joka tapauksessa kyseiset painotukset ovat näin jäljitettävissä Spitzeristä romantiikkaan, eli toisin sanoen Spitzerin ja romantiikan välille voidaan vetää aatehistoriallisen jatkuvuuden yhteys. Romantiikka siis innoitti Spitzerin ajattelua. Hän kuitenkin itse vastusti kyseisenkaltaisten yhteyksien olemassaoloa, sillä jokainen aate heijastaa oman aikansa eli henkisen ilmaston tai ajan hengen (Zeitgeist⁶⁶) olemusta. Jos Spitzerin argumentit ovat pitäviä, tarkoittaisi tämä sitä, että häntäkään ei voi luonnehtia painotuksiltaan mitenkään romanttiseksi eikä ketään muutakaan varhaisromantikkojen jälkeisenä aikana. Tämä kanta muistuttaa jopa hieman Lovejoy'n nominalistista kantaa ”romantiikoista”, mutta kysymykseen ei voi syventyä käsilläolevan tutkielman puitteissa. Tarkoitukseni on nyt peilata lyhyesti Spitzerin ja Lovejoy'n kiistan teemoja aatehistorialliseen kuvaan romantiikasta ja fasismista, joiden välille on jäljitettävissä yhteyksiä allekirjoittaen tai allekirjoittamatta ajatusta aatehistoriallisesta jatkuvuudesta tai periytyvyydestä.

Saksalaisessa romantiikassa on laajoissa aatehistoriallisissa katsauksissa oleellisena osana nähty irrationalismi, jonka periytyvyys varsinkin amatöörimäisissä tarkasteluissa on ollut houkuttelevaa. Näin järjen ja ei-järjen historiallinen kaksintaistelu on helppo käsittää kiinteän nimityksen kautta. Asiaan liittyy periytyvyyden, inspiraation, appropriaaation ja adaptaation käsitteiden erojen häilyvyys, ja tähän keskusteluun Spitzer ja Lovejoykin omilla artikkeleillaan osallistuivat. Samoin kuin Lovejoy näkee yhteyden romantiikan ja hitlerismin välillä, on myös romantiikan ja postmodernismin⁶⁷ välillä nähty periytyvyys kansallissosialismia välistä unohtamatta. Tässä kaikessa keskeisimpänä käsitteenä on irrationalismi tai järkiajattelun vastaisuus.⁶⁸ Edellä läpikäydyltä tavalla irrationalismi, johon on liitetty myös tieteenvastaisuus, on jäljitetty muun muassa Hamannin ajatuksiin, jotka puolestaan on liitetty osaksi vastavalistuksen ideaa. Näin vahvasti irrationalistiseksi käsitetty

---

⁶⁶ Muiden muassa G. W. F. Hegelin käyttöön ottama käsite, joka oli monien merkitysvivahteiden muodoissa muun muassa Geistesgeschichte-historiantutkimussuuntauksen edustajien suosiossa. ”Ajan hengellä” on Hegelin ajattelussa ajassa kehittyvää maailmankaikkeuden totaliteettia tarkoittava merkitys, mutta tästä erillisen henkisen ilmaston merkityksessä kyseessä on ajatus aikakauden kokonaisvaltaisesta henkisestä ilmapiiristä. Nämä kaksi merkitystä ovat erillisiä, vaikka päällekkäisyyttä voi havaita. Käsitteen historiasta, ks. Konersmann 2004, 1266–1270.

⁶⁷ Postmodernismi tai tässä yhteydessä täsmällisemmin jälkistrukturalismi oli Toisen maailmansodan jälkeen vähitellen ilmennyt kulttuurinen ja intellektuaalinen virtaus, joka muun muassa suhtautui epäluuloisesti järjen ja kielen mahdollisuuksiin saavuttaa jotakin, johon voisi viitata sanalla totuus ilmauksen perinteisessä merkityksessä.

⁶⁸ Ks. esim. Wolin 2004, 1–7.

kansallissosialismi ja fasismi yleensäkin on nähty vastaanottavassa asemassa suhteessa romantiikan perintöön, joka samoin on nähty olemuksellisesti irrationalistisena.⁶⁹

Kansallissosialismin on myös nähty omaksuneen sisällöllisyyttä suoraan varhaisromantikoilta. Merkittävänä on pidetty erityisesti tapaa, jolla fasistit estetisoivat politiikan.⁷⁰ Tämä estetisointi ilmeni politiikan mytologisoimisena tai ”uutena mytologiana” Walter Benjaminin (1892–1940) mukaan tarkoituksena herättää uskonnollisia suurempaan kokonaisuuteen kuulumisen tunteita kansanjoukoissa, jotka muuten eivät voineet samaistua etäisen järjellisiin politiikan doktriineihin.⁷¹ Kyseisen mytologisoimisen ja varhaisromantiikan välillä voidaan nähdä yhtäläisyys, sillä ajatus uudesta mytologiasta oli 1700-luvun lopun saksalaisten romantikkojen tärkeänä pitämä ajatus, joka merkitsi luonnon ”romantisoimista” tai estetisoimista päämääränä synnyttää luontoon suuntautunut yhteyden tunne ja palauttaa näin ihmisen järjellisyuden myötä menettämä uskonnollisuus.⁷²

Tunne suurempaan kokonaisuuteen kuulumisesta osana kansallissosialismia näyttää olevan linjassa Lovejoyn kanssa. Voitaisiin sanoa, että niin näyttää olevan myös ajatus Nietzschen filosofian välittäjäroolista romantiikan ja kansallissosialismin välillä pyrkimyksen tai tahdon korostuksen eli voluntarismin osalta, sillä kansallissosialismin ideologiaan on vaivattomasti yhdistettävissä samalla tavalla voluntarismiksi luonnehdittava kamppailun ihannointi.⁷³ Toisaalta – kuten Spitzer korostaa – tällainen ideoiden muistuttavuus ei välttämättä tarkoita ideoiden periytyvyyttä Lovejoyn tarkoittamassa mielessä. On nimittäin esitetty, että mikäli kansallissosialistit olisivat jatkaneet romantiikan perintöä niin, että sitä voi vielä samaksi aatteeksi kutsua, heidän olisi täytynyt olla passiivisia vastaanottajia, jotka ovat lukeneet saksalaisen romantiikan klassikoita ja omaksuneet niiden sisältämät ihanteet vääristämättä niitä.⁷⁴ Eli pikemminkin aatteiden eroihin kuin niiden yhtäläisyyksiin keskittyminen on paljastavampaa niiden välisen yhteyden tutkimisessa. Tässä hengessä eroja tarkasteltaessa onkin osoitettavissa, että kansallissosialistit eivät ihannoineet saksalaisia varhaisromantikkoja⁷⁵, vaan heidän ajatukset approprioitiin vääristellen omiin tarkoituksiin sopiviksi.⁷⁶ Kyse on siis juuri siitä, mihin Spitzerkin kiinnittää huomiota, kun hän ottaa

---

⁶⁹ Woodley 2010, 33–34.

⁷⁰ Woodley 2010, 100–104.

⁷¹ Bowie 2003, 67–68.

⁷² Beiser 2003, 54.

⁷³ Woodley 2010, 47.

⁷⁴ Wells 2018, 2.

⁷⁵ Bowie 2003, 49.

⁷⁶ Wells 2018, 6–8; Balfour 2020, 290.

esimerkiksi alun perin herderiläisestä erityisyyden korostamisesta alkaneen yksilöajattelun ja korostaa, että kyseessä oli erilaisuuden suvaitsemisen ajatus – ei päinvastoin.⁷⁷

Kansallissosialismin aatehistorialliseksi kontekstualisoimiseksi on myös kiinnitettävä huomiota oleellisesti historiallisiin ilmiöihin, jotka eivät ole minkäänlaisessa selittävässä yhteydessä saksalaisen romantiikan kanssa. Merkittävä tällaisia ilmiöitä ovat messianismi⁷⁸ ja sosiaalidarvinismi, joiden voidaan ajatella omaavan merkittävän ideologisen vaikutushistorian kansallissosialismiin. Maailmansotien välisenä aikana vallitsi saksalaisen älymystön keskuudessa laajalti ilmapiiri, joka ruokki mielikuvitusta apokalyptisiin visioihin ja teki näin ajatuksen messiaanista hahmosta läheisen.⁷⁹ Tällaista messiaanista ilmastoa selkeämpi ja kiistattomampi vaikutus kansallissosialismiin oli kuitenkin sosiaalidarvinismilla,⁸⁰ joka oli saanut alkunsa englantilaisen Herbert Spencerin (1820–1903) ajatuksista, mutta sai omaperäisen muodon saksalaisen Ernst Haeckelin (1834–1919) ajatuksissa. Haeckel oli avainasemassa saksalaisessa akateemisessa maailmassa paljon mielipiteellistä vaikutusvaltaa omaavassa Saksan monistisessa liikkeessä (Deutscher Monistenbund), joka pyrki muun muassa edistämään tieteellistä maailmankuvaa. Haeckelin vaikutuksesta monistien on katsottu soveltaneen sosiaalidarvinismia rassistisiin näkemyksiin ihmisyydestä,⁸¹ mikä johti muun muassa eksplisiittiseen eugeniikan eli rodunjalostuksen kannattamiseen.⁸² Hän teki oman suuren arvovaltansa ja monistisen liikkeen kautta tämänkaltaiset äärimmäiset mielipiteet hyväksytyiksi Saksan akateemisessa maailmassa, minkä on esitetty vaikuttaneen todennäköisesti suoraan kansallissosialistien ideologiaan ja sen populaariin vastaanottoon.⁸³

Vaikka Saksan monistisella liikkeellä oli juuret darvinismissa, oli sen kannattajien keskuudessa myös vahvaa Kansallisen liikkeen tai Völkistisen liikkeen (Völkische Bewegung) kannatusta. Kyseessä oli saksalaista kansallisuutta ihannoiva etnonationalistinen liike, jonka käsitys kansallisuudesta perustui ”veri ja maa”-ajatukseseen (Blut und Boden) samaistaen ihmisen jonkinlaisella elämänvoimallisella yhteydellä maaperään, jolla hän on syntynyt.⁸⁴ Kyseisen ajatuksen luonnon ja ihmisen yhteydestä on nähty muistuttavan

---

⁷⁷ Spitzer 1944, 195.

⁷⁸ Messianismilla viitataan alkujaan juutalaiskristilliseen ajatteluun ihmiskunnan pelastavan messiaan odotuksesta. Ajatus voi kuitenkin olla myös sekulaari. Sekulaarista messianismista ks. Rabinbach 1997, 27–65.

⁷⁹ Ks. Rabinbach 1997, 7–9.

⁸⁰ Sosiaalidarvinismi oli darvinistisen evoluutioteoriasta innoittunut ajatusrakennelma, joka sovelsi Charles Darwinin (1809–1882) oppeja yhteiskuntaan.

⁸¹ Gasman 1971, 39–40.

⁸² Gasman 1971, 90–100.

⁸³ Gasman 1971, xxv.

⁸⁴ Gasman 1971, xxiii–xxiv; 147–174.

varhaisromantikkojen ajatuksia samasta aiheesta. Kyseessä voi perustellusti ajatella olevan pintapuolinen kosmeettinen yhtäläisyys mukailien yllä artikuloituja ajatuksia historian aatehistoriallisesta jatkumattomuudesta aatteiden appropriaaation yhteydessä.

Lopulta käsiteltävän asian kannalta on merkillepantavaa, että maailmansotien välinen aika Saksassa ei ollut millään tavalla aatteellisesti yhtenäinen jakso – tai henkinen ilmasto ei ollut yksipuolinen. Toisen maailmansodan jälkeen ei vallinnut minkäänlaista yksimielisyyttä siitä, mikä johti 1930-luvun tapahtumiin.⁸⁵ Sotienvälisessä ilmapiirissa vallitsi monenlaisia ajatuksia, joita kannattivat monenlaiset ihmiset. Esimerkiksi mainittu messianismi oli yleistä sekulaarien juutalaisten intellektuellien keskuudessa,⁸⁶ mutta se ei estänyt kansallissosialismin messianismia. Samoin fasismi voidaan ristiriitaisena aatteena lukea romantiikan käsitteistön kautta ja olla lukematta niiden kautta, minkä takia aate sai suosiota vastakohtaisilta tahoilta, niin konservatiiveilta kuin muutosta kaipaavilta sekä romantikoilta ja antiromantikoilta.⁸⁷

3.2 Romanttinen identiteetti

Spitzerin artikkelia ”Geistesgeschichte vs. History of Ideas as Applied to Hitlerism” voidaan pitää dokumenttina hänen suhteestaan saksalaisen romantiikan perintöön. Spitzer väittää, että hänen ainoana tarkoituksenaan on kritisoida Lovejoyn tutkimusmetodia, mutta taustalla oleva kaikkialla esiin tuleva pääasiallinen tarkoitus puolustaa romantiikkaa fasismisyytöksiltä on ilmeinen.⁸⁸ Hänen tekstiään lähemmin tutkittaessa on erotettavissa sekä intentionaalisia että ei-intentionaalisia paljastuksia, jotka toimivat johtolankoina Spitzerin henkilöstä itsestään suhteessa romantiikkaan – eli romantiikasta osana Spitzerin henkilöä eli identiteettiä. Kun artikkeli ymmärretään tämän kaltaisena dokumenttina, voidaan suorittaa mainittujen havaintojen löytämiseen tähdätty analyysi aloittamalla romantiikan perintöön liitettävän käsitteistön poimiminen Spitzerin tekstin seasta, sillä mielenkiintoista kyseisessä tekstissä on juuri se, että puolustaessaan romantiikkaa leimautumiselta hitlerismin apuaatteenksi, Spitzer itse hyödyntää täysimääräisesti – tiedostaen tai tiedostamatta – romantiikan käsitteistöä.

Erityisesti huomion kiinnittää hyvin luonteva, jopa diskreetti tapa, jolla Spitzer hyödyntää sanaa ”kokonaisuus” (whole). Nyt sallittakoon tutkielman luonteesta huolimatta pieni poikkeaminen kvantitatiiviseen lähestymistapaan, sillä tämä kokonaisuutta merkitsevä sana

---

⁸⁵ Rabinbach 1997, 17.

⁸⁶ Rabinbach 1997, 24–65.

⁸⁷ Laqueur 1996, 64.

⁸⁸ Wang 1990, 44.

esiintyy 14-sivuisessa artikkelissa 21 kertaa, ja sitä käytetään 16 kertaa hyvin samaan tapaan kuin Lovejoy käyttää Ganze-käsitettä liittäen sen osaksi saksalaisen romantiikan diskurssia. Ilmaus esiintyy tyypillisesti luontevana osana muuta ilmaisua sulautuen siihen melko huomaamattomasti, kuten esimerkiksi seuraavan kaltaisessa lauseessa Spitzerin käsitellessä Lovejoyn metodologiaa: “If Professor Lovejoy [-] chooses to emphasize continuity, to deal with separate ideas abstracted from their wholes, it is because he has adopted the analytic method [-]”.⁸⁹ Myös seuraava lause on havainnollinen: “But with a picture, however roughly sketched, of this whole before our eyes, how arbitrary now it seems to single out any given three component parts and marshal them into a combination!”⁹⁰ Voidaan kuitenkin epäillä kyseisten kaltaisten lainausten sisältävän tiedostettua tai tiedostamatontakaan viittausta romantikkojen alullepanemaan ajattelutapaan, joka nyt pyritään liittämään Spitzerin henkilöön, mutta lainatuissa kohdissa, kuten 13:ssa muussakin mainitussa kohdassa, on sisällöllinen yhteys romantiikkaan, ja samanlainen yhteys on useilla muillakin Spitzerin viljelemillä ”kokonaisuuden” (whole) kanssa synonyymisesti esiintyvillä ilmauksilla kuten ”totality” ja ”unity”. Tämä väite on tosi erityisen selvästi kohdissa, joissa Spitzer asettaa vastakkain ”kokonaisuuden” ymmärtämisen tärkeyden ja Lovejoyn ”analyttisen” metodin väitetyn kapeakatseisuuden.

Sanottu havainto vahvistuu, kun kiinnitetään huomiota siihen, miten ilmaus ”orgaaninen” (organic) esiintyy kokonaisuutta korostavan retoriikan lomassa:

But it is just such an analytical procedure that destroys the organic entity and makes the understanding of the whole no longer possible.⁹¹

And so it seems to me tragic that in inorganically detaching certain features from the whole of Romanticism in order to draw lines of continuity with our time[-].⁹²

Sanan “orgaaninen” käytössä Spitzer vaikuttaa olevan tietoisempi sen sisältämistä implikaatioista, mikä on uskottavaa, kun kyseessä on ilmaus, jota hyvin voidaan pitää arkikielisydestä poikkeavana. Vaikka samaa ei voi sanoa sanasta ”kokonaisuus”, voidaan molempia ilmauksia käyttävästä retoriikasta hahmottaa romantiikan perintöön liittyvä käsite orgaanisesta kokonaisuudesta, jonka kautta Spitzer hahmottaa historioitsijalle mielekkään

---

⁸⁹ Spitzer 1944, 198.

⁹⁰ Spitzer 1944, 199.

⁹¹ Spitzer 1944, 192.

⁹² Spitzer 1944, 203.

näkymän tutkimuskohteeseensa; tutkimuskohteeseen, johon muilla tutkimuksellisilla lähestymistavoilla on väitetysti huonommat lähtökohdat.

Spitzer siis ryhtyy romantiikan puolustajaksi käyttäen omassa puolustuspuheessaan itse käsitteistöä, jota voidaan romanttiseksi diskurssiksikin luonnehtia. Näin ollen esittäytyy luontevana Spitzerin oman metodologisen teorisoimisen asettuminen linjaan sen perinnön kanssa, jota hän on puolustamassa. Spitzerin mainittu henkisten ilmastojen ajattelutapa on nimittäin vaivattomasti asetettavissa saksalaisen romantiikan kontekstiin, mikä osaltaan tekee mahdolliseksi – mikäli tällainen ilmaus sallitaan – Spitzerin *Geistesgeschichte*-tutkimussuuntauksesta lainaamansa metodin luonnehtimisen romanttiseksi historian tutkimuksen kontekstoinnin lähestymistavaksi. Juuri sanottu sopii myös Spitzerin omaan eksplisiittiseen viestiin hänen samaistaessa henkisen ilmaston käsitteensä saksalaiselle romantiikalle ominaiseen käsitteeseen ”Geist” (henki), jonka käytöllä Spitzer halunnee myös allekirjoittautua *Geistesgeschichte*-historiankirjoitusperinteen harjoittajiin.

Kyseinen allekirjoittautuminen esittäytyy retoriselta sävyltään ylpeänä, mikä muodostaa vastakohdan niille sävyille, joita Spitzer kohdistaa Lovejoyn ajatuksiin. Erityisen voimakkaasti Spitzerille oireellisena taipumuksena ilmenee tieteenvastaiseksi tai antipositivistiseksi tulkittava asenne, joka läpäisee koko artikkelin ilmentäen itseään toistuvasti ja osallistuen näin tekstin sisällölliseen rytmittämiseen vakaan mieleenpainuvasti. Tässäkin asiassa Spitzer on vuoroin sekä implisiittinen että eksplisiittinen. Asenne on erotettavissa erityisesti niissä sävyissä, joita esiintyy, kun Spitzer viitaten Lovejoyn metodologiaan puhuu ”analyyttisyydestä” (analytical). Spitzerin asenteesta esimerkkinä toimii seuraava poiminta, jossa puhutaan saksalaisen romantiikan ajatusten historiallisesta jatkuvuudesta:

I do not believe in their historical continuity, nor can I accept the assumption that any historical movement may be explained by that analytical kind of "History of Ideas" of which Professor Lovejoy is the most outspoken and the most illustrious advocate. I submit that not analytical History of Ideas but only synthetic *Geistesgeschichte* [...] can explain historical events.⁹³

Tässä Spitzer rinnastaa analyyttisen synteettiseen, millä hän viitanee länsimaisen filosofian sinänsä täysin neutraaliin analyyttinen–synteettinen-erotteluun. Kyseessä on tarkemmin ottaen epistemologinen eli tieto-opillinen erottelu, jossa analyyttinen tarkoittaa puhtaasti

---

⁹³ Spitzer 1944, 191.

järkiperäisen päättelämisen avulla hankittua tietoa jostakin asiasta, ja jossa synteettisellä viitataan tietoon, joka on saatu tutkimuskohteesta jotenkin muutenkin kuin päänsisäisellä kontemplaatiolla. Tässäkin Spitzer viittaa kyseiseen määritelmään näistä käsitteistä, sillä ne kuvastavat esitetyssä kontekstissa lähestymistapojen eroja ja Spitzerin tapaa moittia Lovejoyn tapaa ”eristää” ideat siitä henkisestä ilmastosta, joka niitä ympäröi ja joka niitä edeltää. Asia näyttäytyy kuitenkin jokseenkin eri valossa, jos nostetaan esiin huomio, jonka mukaan Spitzerin artikkelin kirjoittamisajankohtana – kuten osittain nykyäänkin – oli ilmaus ”analyttinen” latautunut intellektuaalisen puolueellisuuden vihjauksella. Tämä perustuu – tai pikemminkin kulminoituu – aikanaan suhteellisen tuoreeseen ja siksi ajanmukaiseen analyttisen ja mannermaisen filosofian erotukseen, jolla viitattiin pääosin analyttiseen englanninkielisen maailman filosofiaan, jota luonnehdittiin tiedettä tukevaksi toiminnaksi, ja sananmukaisesti Euroopan mannermaalla enemmän vallalla olleeseen filosofiaan, jota leimasi vahvasti erityisesti G. W. F. Hegelin perintö – Hegelin, joka itse oli saksalaisen romantiikan perillinen.⁹⁴

Antipositivismi tulee Spitzerin artikkelissa esiin muillakin tavoilla kuin kielteisellä suhtautumisella siihen, jota kutsutaan ”analyttiseksi”. Tämän lisäksi Spitzer nimittäin diagnosoi Lovejoylle jonkinlaisen luonnontiedepakkomielteen:

According to Lovejoy the first two steps correspond to "the phase of constructing tentative hypotheses in the work of the natural scientist." This obsession with the methods of natural science I shall discuss later; here I should like to stress the a priori approach advocated by Lovejoy as proper for the analyst of historical events.⁹⁵

Ilmauksella ”a priori” Spitzer viittaa Lovejoyn tapaan hankkia analyttistä tietoa tutkimuskohteestaan sanan siinä merkityksessä, mikä mainittiin synteettisen vastakohtaksi. Näin kyseinen lainaus jatkaa edellä läpikäytyä linjaa ja vie artikkelin antipositivistisen asenteen eksplisiittiseen huippuunsa. Asenne, joka ilmenee Lovejoyn metodia käsiteltäessä siihen liitettyinä attribuutteina kuten ”atomistinen” (atomistic), ”tieteellinen” (scientific) ja, kuten jo mainittu, ”analyttinen”, osallistuu vahvasti kritiikkiin, jonka palvelukseen valjastettu retoriikka pyrkii houkuttelemaan lukijassa esiin retoriikan kohteen vastaisia tunteita. Koska tämän retoriikan läpikäyty sanasto on oletettavasti monien lukijoiden mielestä hyvinkin neutraalia, voidaan Spitzerin ajatella oletettavan, että hänen tekstinsä lukijakin omaa

---

⁹⁴ Ks. esim. Beiser 2003, 66–67.

⁹⁵ Spitzer 1944, 193–194.

jollakin tavalla samankaltaisen suhteen siihen aate- ja kulttuuriperintöön, johon hän artikkelin perusteella itse suhtautuu myötämielisesti. Tätä ajatusta voi vahvistaa huomio paikoitellen ikään kuin lipsahduksina ilmenevistä syytöksistä ja julistuksista, jotka paljastavat tekstissä koko ajan taustalla vaikuttavan asenteen:

In opposition to such an *histoire des idées*, with its bias for naturalistic and atomistic methods applied to the history of the human mind, I propose a *Geistesgeschichte* [–] and the impact of which, the philosophy of the Encyclopedists and positivistic mathematicians to the contrary, does in fact amount to more than that of the aggregate of the parts.⁹⁶

Vaikka yllä olevassa sitaatissa ei olisikaan sille antamaani tahatonta paljastuksenomaisuutta, mainitsen sivuhuomautuksena, että se on kuitenkin itsessään eräänlaisena paljastuksenomaisena kurioositeettina kiinnostava, sillä siinä viitataan kielteiseen tai jopa halveksuvaan sävyyn valistusajan ranskalaisiin ensyklopedisteihin jonkinlaisina positivistisina⁹⁷ järjenpalvojina, jotka sokaistuvat omista yksipuolisesti järkeä ihannoivista periaatteistaan. Asenne muistuttaa hyvin paljon Isaiah Berlinin tulkitsemää Johann Hamannin ja varhaisromantikkojen asennetta valistuksen ajan ranskalaista ajattelua kohtaan.⁹⁸ Palataksemme kuitenkin varmemmin käsillä olevaan antipositivismiin, joka Spitzerin tekstistä on erottumassa, kiinnitetään viimeiseksi huomio siihen, kuinka Spitzer oman tekstin suorasta ja epäsuorasta antipositivismista huolimatta kuitenkin varsin suoraan syyttää Lovejoyta epäsuorasta positivismista tai (luonnon)tieteellisyydestä:

[N]owhere does he speak in terms of rigorous laws. Indeed, he is continually introducing qualifications lest any statement seem over-bold or too rigorously scientific. But I maintain that the very appeal of his article rests precisely upon the bold implications of his study, upon the scientific attitude underlying all his propositions. A scholarly text, as well as a poem, may have overtones; and listening to them is an essential part of reading. And it is to these implications, to this underlying attitude, that I am opposed.⁹⁹

Kyseinen antipositivistinen tai jopa suoraan sanoen (luonnon)tieteenvastainen asenne, joka nyt analysoidusta tekstistä tulee esiin, voidaan samaistaa saksalaisen romantiikkaan yleisesti liitettyihin antirationalistisiin tai irrationalistisiin pyrkimyksiin, jotka on toisinaan jäljitetty Hamannin uskonnolliseen antirationalismiin, Joseph de Maistre'n obskurantismiin¹⁰⁰ ja

---

⁹⁶ Spitzer 1944, 202–203.

⁹⁷ Sanalla ”positivismi” on useita merkityksiä, mutta tässä tarkoitetaan sanalla laajasti luonnontiedemyönteisyyttä.

⁹⁸ Berlin 2001, 175–178.

⁹⁹ Spitzer 1944, 197.

¹⁰⁰ Berlin 2001, 175–178. De Maistresta ks. myös Berlin 2004, 85–108.

toisinaan Jean-Jacques Rousseau primitivismiin. Kytkeä ei tosin ole täysin ongelmaton,¹⁰¹ mutta se on kuitenkin suuntaa antava, sillä ajatus romantiikan inspiroimasta vastavalistuksesta omaa historiaan sovellettuna huomattavaa koherenttiutta ja näin ollen myös omanlaista selitysvoimaa.

Todettakoon kaiken sanotun perusteella, että Spitzer osoittautuu asenteiltaan läheiseksi puolustamansa asian kanssa. Hänen suhteensa romantiikkaan on hyvin erilainen Lovejoyhin verrattuna, sillä Lovejoyn tutkiessa tätä aatevirtausta ulkoapäin, näyttää Spitzer tutkivan maailmaa romantiikan sisäpuolelta käsin. Romantiikka oli siis jollakin tavalla osa Spitzeriä, mutta voidaan myös kysyä, oliko Spitzer osa romantiikkaa, ellei kyseessä ole täysin sama asia. Jälkimmäinen vaihtoehto on ymmärrettävissä kokonaisvaltaisemmaksi samuudeksi näiden kahden asian välillä, ja näin Spitzerin toiminta puolustuspuheen laatijana olisi nähtävissä eräänlaiseksi itsepuolustukseksi. On siis aiheellista kysyä tämän samuuden luonnetta, mikä johtaa Spitzerin identiteetin ja romantiikan perinnön samuuden pohdintaan. Täsmennyksenä haluan viitata Paul Ricoeurin huomioon, jonka mukaan identiteetin voi ajatella koostuvan kahdesta limittäisyydessään erottamattomasta puolesta, jotka ovat samuus ja itseys.¹⁰² Samuus merkitsee sananmukaisesti samana olemista, kun taas itseys merkitsee ihmisen ymmärrystä siitä, kuka hän on. Näistä kahdesta merkityksestä, joihin sanalla ”identiteetti” viitataan toisinaan erikseen ja monesti yhtä aikaa yleensä ilman, että erotuksesta ollaan tietoisia, käsitellään tässä tutkielmassa nimenomaan itseyttä, minkä seurauksena Spitzerin identiteetin samuus romantiikan perinnön kanssa valaistuu osaltaan myös, mutta implisiittisemmin. Samuutta olisi nimittäin mahdoton käsitellä, jos ei ole ensin selvittänyt, minkä luonteisia nämä kaksi asiaa ovat, joiden välillä tämä samuus-suhde vallitsee.

Saksalaisen romantiikan perinnön suhde Spitzerin identiteettiin tai tämän perinnön asema osana Spitzerin ymmärrystä siitä, kuka hän on, on mielekkäimmin hahmotettavissa tarttumalla juuri tähän kysymykseen: Kuka Spitzer oli tai miten hän sen itse saattoi ymmärtää vastauksen kysymykseen suhteessa romantiikkaan. Miten hän sijoitti itsensä romantiikkaan ja miten hän sijoitti romantiikan itseensä? Kysymystä on mielekkäintä lähestyä nimenomaan kertomuksellisesti. Kertomuksellisuudella tarkoitan samaa, mitä Alasdair MacIntyre sillä tarkoittaa, kun hän ihmisen itseymmärryksen perustuvaa eettistä toimijuutta pohtiessaan

¹⁰¹ Joseph de Maistresta ks. Beiser 2003, 4–5; 63–64.

¹⁰² Englanniksi ”sameness” ja ”selfhood” sekä latinaksi ”idem” ja ”ipse”. Ks. Ricoeur 1994, 2–3; 116.

ottaa käyttöön Aristoteleen telos-käsitteen¹⁰³ (päämäärä, tarkoitus, merkitys).¹⁰⁴ Toiminnalla on nimittäin oltava jonkinlainen päämäärä, jotta se olisi käsitettävää. Päämäärä on myös välttämätön, jotta ihmisen toiminta olisi hahmotettavissa kertomukseksi, ja kertomuksellisuus (narrativity) puolestaan on välttämätöntä, jotta ihmisen toiminta olisi käsitettävää (intelligibility). Näiden lisäksi MacIntyre ottaa huomioon elämän vastavuoroisuuden muiden ihmisten kertomusten kanssa, sillä näin yksilön elämän kertomus hahmottuu osana ympäristöään, johon se on syntynyt ja joka sitä määrittää. Oleellista on myös ihmisen tilivelvollisuus (accountability) eli kyky ja velvollisuus selittää omia tekoja sen kertomuksen avulla, jonka hän hahmottaa omakseen. Näin ihmisten kertomukset määrittävät toisiaan, sekä näin myös läpikäydyt käsitteet, kertomuksellisuus, tilivelvollisuus ja käsitettävyyys määrittävät toisiaan ja edellyttävät persoonan identiteetin käsitteen sekä määrittävät sitä.¹⁰⁵

Näin persoonan identiteetti, joka on identiteetti nimenomaan itseyytenä, hahmottuu käsitettäväksi ihmisen omakohtaisena kertomuksena omasta elämästään, jolla on – kuten kaikilla kertomuksilla – jonkinlainen yhdistävä päämäärä tai tarkoitus. Tämä kertomus on vuorovaikutuksessa muiden kertomusten kanssa, sillä se ei ole tyhjiössä, vaan on oleellisesti eräänlainen maailmassa olemisen tulkinta. Koska tämä henkilökohtainen kertomus on näin lähtökohtaisesti rajoitettu vuorovaikutusten ja olosuhteiden osin sanelemana, on se muotoutunut suureksi osaksi yksilön lähtökohtien mukaan tietynlaiseksi. Toisin sanoen jokainen ihminen syntyy osaksi yhteisöä, sosiaalisia suhteita ja muun muassa näiden siteiden kautta osaksi jotakin perinnettä, joka on tiedostettu tai tiedostamaton.¹⁰⁶

Tätä MacIntyren hahmottelemaa pohjaa vasten Spitzerin suhde romantiikkaan näyttää mielenkiintoiselta. Spitzer nimittäin taustansa puolesta on – kuten aikaisemmin on todettu – sijoitettavissa romantiikan vaikuttamaan kulttuuripiiriin paljon vahvemmin kuin Lovejoy. Spitzerin suhde romantiikkaan on todettu läheiseksi hänen kokiessa tarvetta puolustaa tätä perintöä, kun se on joutunut hyökkäyksen kohteeksi. MacIntyren mukaan yksilön elämän yhtenäisyys muodostuu elämän ruumiillistavan kertomuksen yhtenäisyydestä.¹⁰⁷ Yksilön toimintaa voisi siis periaatteessa ymmärtää sen päämäärän tai tarkoituksen kautta, joka ikään

---

¹⁰³ Telos (τέλος) tarkoittaa sananmukaisesti tavoitetta, lopetusta tai päämäärää. Perinteisen tulkinnan mukaan Aristoteles käyttää sanaa merkitykseltään lähes identtisesti merkityksessä ”päämäärä toiminnan syynä”. Se on Aristoteleen filosofiassa kokonaisvaltaisesti tärkeä käsite, mutta MacIntyre käyttää sitä nimenomaan Aristoteleen hyve-etiikan kontekstissa.

¹⁰⁴ MacIntyre 2004, 253–255.

¹⁰⁵ MacIntyre 2004, 256–257.

¹⁰⁶ MacIntyre 2004, 258–260.

¹⁰⁷ MacIntyre 2004, 257.

kuin läpäisee elämän kertomuksen ja tekee siitä käsitettävän. Se, mitä tässä käsitetään, on yksilön identiteetti. Tarkastellessa kaikkea mitä Spitzeristä on löydetty hänen analysoitavana olevan tekstin kautta, on varsin liioiteltua luulla, että pitkälle käyviä johtopäätöksiä Spitzerin elämästä ja identiteetistä olisi muut puolet poissulkevasti mahdollista tehdä. Tämä ei ole kuitenkaan tarkoitus, sillä tarkoituksena on ainoastaan sijoittaa romantiikka Spitzeriin. Tämä onnistuu, kun romantiikan perintö hahmotetaan merkitykseksi, joka määrittää Spitzerin toimintaa ja antaa sille käsitettävän muodon siitä näkökulmasta, josta Spitzerin identiteetin muut puolet jäävät sen varjoon, joka täyttyy romantiikan perintöä puolustavalla toiminnalla. Spitzerin toiminta tekstiään kirjoittaessa oli laatia romantiikan puolustuspuhe, ja tällainen toiminta on käsittämätöntä, mikäli romantiikkaa ei aseteta tämän kaiken käsitettäväksi tekevän merkityksellisyyden asemaan.

Saksalaisen romantiikan kulttuuriperintö hahmotuu siis osaksi Spitzerin itseymmärrystä. Tämä itseymmärrys on hänen synnyinympäristönsä kulttuurisesta ilmapiiristä omaksuma perinne, jota hän jatkaa osana historialta perintönä saamaansa kokonaisidentiteettiään. Tällaiseksi kyseinen perinne hahmotuu tarkasteltaessa Spitzerin toimintaa, joka käy käsitettäväksi ja muodostaa itseymmärryksen kietoutuvan kertomuksen, kun se nähdään osana Spitzerin toiminnan merkitystä tai kertomuksellista päämäärää eli sitä, jota hän piti tärkeänä.

4 Lopuksi

Toisen maailmansodan aikana voidaan ajatella vallinneen sodan aiheuttama äärimmäinen vihollisuusilmapiiri. Kyseinen ilmapiiri vaikutti ihmisten toimintaan sisäisyyttä paljastavasti niin, että ihmisten puheista ja teoista voitiin lukea toisiin ihmisiin kohdistuneita syytöksiä, joissa kuvastui tämä vihollisuusajattelu. Leo Spitzerin ja Arthur O. Lovejoyn tapauksessa voidaan nähdä tämänkaltainen ilmiö. Heidän kulttuurinen taustansa vahvisti asetelmaa. Aluksi Lovejoy heijasti fasismiin kohdistuneen inhonsa kenties miellelyhtymän kautta koko saksalaiseen kulttuuriin ja löysi syytöstensä kohteeksi romantiikan. Spitzer, joka oli kotoisin fyysisesti siitä maaperästä ja henkisesti siitä ilmastosta, johon syytökset kohdistuivat, näki nyt vihollisen tunkeutuneen alueelleen – alueelleen, jossa oli natsivallan toimesta jo tapahtunut sisältä käsin toteutettu hyökkäys ja valloitus. Kyseessä oli siis tilanne, jossa ainoa vaihtoehto oman itsensä ehjänä säilyttämiseksi hengen valtakunnan alueella oli puolustustaisteluun ryhtyminen. Saksasta juutalaisvainoja paennut Spitzer puolusti aluettaan, sillä hengen valtakunnassa hänen kansalaisuutensa oli romantiikka. Tapahtumassa todistettiin siis romantiikan itsepuolustus.

Tässä oli tutkielman saavuttama mahdollinen tapa, jolla sen kohdetta voi kuvata. Ajatus yhden muinoin eläneen romaanisen filologian tutkijan romanttisesta identiteetistä, eli hänen identiteetistään romanttisena ilmiönä sekä romantiikasta laajemmin identiteettiin liittyvänä ja sen hahmon ottavana ilmiönä. Tällaisenaan kyseessä oli kuitenkin ihmisyyden hahmottaminen yhdestä pienestä näkökulmasta lukemattomien näkökulmien valtameressä. Tutkielman aiheita voi kuitenkin kehittää tulevilla tutkimuksilla. Spitzerin kaltaisten monien maailmojen välillä liikkuvien hahmojen kokemus maailmasta aikoina, jolloin maailma kokonaisuudessaan on muuttumassa kovaa vauhtia toiseksi maailmaksi, on vastaisuudessakin mielenkiintoinen teema, jota on mahdollista tutkia sen laajemmissa yhteyksissä ajalliseen ja paikalliseen kontekstiinsa. Läpikäytyjen aiheiden lisäksi on mahdollista tutkia esimerkiksi sodanjälkeistä uudelleenohjautumista romantiikan perintöön sekä inhimillistä kokemusta tällaisen uudelleenarvioinnin muodostamassa ristiriidassa oman kulttuurin ja moraalin välillä.

Laajat katsantokannat eivät ole kuitenkaan yksityistä kokemusta millään tapaa moraalisesti ylittäviä. Sellaiset ovat itse asiassa mitä suurimmassa määrin fiktionaalisia, sillä ei ole olemassa ketään, joka kokisi suuren joukon ”kokemukset”. Sellaisia kokemuksia ei ole. On olemassa vain yksittäisiä ihmisiä, joiden kokemus on ainoa totuus. Jos totuuden tutkimisella on arvoa, niin on tieteelläkin.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

- Lovejoy, A. O.: On the Meaning of “Romantic” in Early German Romanticism Part II. *Modern Language Notes* (32) 2/1917, 65–77.
- Lovejoy, A. O.: On the Discrimination of Romanticisms. *PMLA: Publications of the Modern Language Association of America* (39) 2/1924, 229–253.
- Lovejoy, A. O.: Reply to Professor Spitzer. *Journal of the history of ideas* (5) 2/1944, 204–219.
- Lovejoy, A. O.: The Meaning of Romanticism for the Historian of Ideas. *Journal of the History of Ideas* (2) 3/1941, 257–278.
- Spitzer, Leo: Geistesgeschichte vs. History of Ideas as Applied to Hitlerism. *Journal of the history of ideas* (5) 1/1944, 191.

Tutkimuskirjallisuus

- Balfour, I.: Romanticisms, Discriminations: On Lovejoy and The Meaning of Romanticism. *European Romantic Review* (31) 3/2020, 285–294.
<https://doi.org/10.1080/10509585.2020.1747686>.
- Beiser, Frederick. C.: *The romantic imperative: The Concept of Early German Romanticism*. Harvard University Press, Cambridge 2003.
- Berlin, Isaiah: *Vapaus, ihmisyys ja historia*. Suom. Timo Soukola. Gaudeamus, Helsinki 2001.
- Berlin, Isaiah: *Siili ja kettu*. Alkuteos: The Hedgehog and the Fox: An essay on Tolstoy’s view of history (1953). Suom. Hanna Tarkka. Otava, Helsinki 2004.
- Bowie, Andrew: *Aesthetics and subjectivity*. Manchester University Press 2003.
- Gasman, Daniel: *The Scientific Origins of National Socialism: Social Darwinism in Ernst Haeckel and the German Monist League*. Macdonald, London 1971.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysi*. Vastapaino, Tampere 2016.
- Konersmann, Ralf: Zeitgeist. *Historisches Wörterbuch der Philosophie. Band 12: W–Z*. Hg. von Joachim Ritter, Karlfried Gründer & Gottfried Gabriel. Schwabe, Basel 2004, 1266–1270.
- Kornberg, J.: Wilhelm Dilthey on the Self and History: Some Theoretical Roots of Geistesgeschichte. *Central European History* (5) 4/1972, 295–317.
<https://doi.org/10.1017/S0008938900015557>.

- Laqueur, Walter: *Fascism: Past, Present, Future*. Oxford University Press, New York 1996.
- MacIntyre, Alasdair: *Hyveiden jäljillä: Moraaliteoreettinen tutkimus*. Alkuteos: *After Virtue: A Study in Moral Theory* (1981). Suom. Niko Nojonen. Gaudeamus, Helsinki 2004.
- Rabinbach, Anson: *In the Shadow of Catastrophe: German Intellectuals between Apocalypse and Enlightenment*. University of California Press, Berkeley 1997.
- Ricoeur, Paul: *Oneself as Another*. Alkuteos: *Soi-même comme un autre* (1990). Transl. Kathleen Blamey. The University of Chicago Press, Chicago 1994.
- Wang, O. N. C.: Allegories of Praxis: The Reading of Romanticism and Fascism in A. O. Lovejoy and Leo Spitzer. *Clio (Fort Wayne, Ind.)* (20) 1/1990, 39-51.
- Wellek, René: *Discriminations: Further Concepts of Criticism*. Yale University Press, New Haven 1970.
- Wells, B.: Nightmarish Romanticism: The Third Reich and the Appropriation of Romanticism. *Constellations* (9) 1/2018, 1-10.
- Wilson, Daniel J.: *Arthur O. Lovejoy and the Quest for Intelligibility*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill 1980.
- Wolin, Richard: *The Seduction of Unreason: The Intellectual Romance with Fascism from Nietzsche to Postmodernism*. Princeton University Press, New Jersey 2004.
- Woodley, Daniel: *Fascism and Political Theory: Critical perspectives on fascist ideology*. Routledge, London and New York 2010.